

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Neplatnost a neúčinnost právních jednání

Plzeň 2020

Adéla Šobrová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Neplatnost a neúčinnost právních jednání

Zpracovala: Adéla Šobrová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Alena Bányaiiová, CSc.

Plzeň 2020

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, přičemž jsem vyznačila mnou použité prameny, z nichž jsem pro potřeby této práce čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2020

Adéla Šobrová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce JUDr. Aleně Bányaiové, CSc. za odborné vedení, cenné rady a čas, který práci věnovala. Dále bych ráda poděkovala své rodině za jejich veškerou podporu v průběhu mého studia.

Obsah

Úvod	1
1 Občanskoprávní skutečnosti	3
2 Právní jednání a vady právních jednání	5
2.1 <i>Následky právního jednání</i>	7
2.1.1 Následky v právním jednání vyjádřené	7
2.1.2 Následky plynoucí ze zákona	7
2.1.3 Dobré mravy	8
2.1.4 Zvyklosti a zavedená praxe stran	8
2.2 <i>Pojmové znaky právního jednání</i>	9
2.3 <i>Náležitosti právního jednání</i>	9
2.3.1 Náležitosti subjektu	10
2.3.2 Náležitosti vůle	11
2.3.3 Náležitosti projevu vůle	12
2.3.4 Náležitosti předmětu projevu vůle	15
2.4 <i>Vady právních jednání a jejich následky</i>	16
2.4.1 Pojetí dle občanského zákoníku z roku 1964	17
2.4.2 Současná právní úprava	19
3 Zdánlivost právního jednání	22
3.1 <i>Absence vůle</i>	22
3.1.1 <i>Vis absoluta</i>	23
3.1.2 <i>Mimovolní projevy</i>	24
3.2 <i>Absence vážnosti vůle</i>	24
3.2.1 <i>Mentální rezervace</i>	25
3.2.2 <i>Simulace</i>	26
3.2.3 <i>Další případy nevážné vůle</i>	28
3.3 <i>Nesrozumitelnost a neurčitost projevu</i>	28
3.3.1 <i>Srozumitelnost</i>	28
3.3.2 <i>Určitost</i>	29
3.3.3 <i>Dodatečné vyjasnění</i>	29
3.4 <i>Následky zdánlivosti</i>	30
4 Neplatnost právních jednání	32
4.1 <i>Absolutní neplatnost</i>	32
4.2 <i>Relativní neplatnost</i>	34
4.3 <i>Hlavní důvody neplatnosti</i>	37

4.3.1	Rozpor se zákonem	38
4.3.2	Rozpor s dobrými mravy	42
4.3.3	Počáteční nemožnost plnění.....	45
4.3.4	Nedostatek způsobilosti právně jednat	46
4.3.5	Nedostatek formy	49
4.3.6	Omyl.....	51
4.3.7	Nesvobodná vůle	53
4.4	<i>Možnost zachování platnosti.....</i>	54
4.4.1	Konverze	54
4.4.2	Částečná neplatnost	55
4.4.3	Změna nezákonného určení rozsahu	55
4.4.4	Konvalidace.....	56
4.4.5	Ratihabice	57
5	Relativní neúčinnost	58
5.1	<i>Odpůrčí žaloba</i>	60
5.1.1	Aktivní věcná legitimace	61
5.1.1.1	Vykonatelná pohledávka	61
5.1.1.2	Zkrácení	63
5.1.1.3	Právní jednání dlužníka	65
5.1.2	Pasivní věcná legitimace	65
5.2	<i>Odporovatelná právní jednání.....</i>	67
5.2.1	Úmyslné zkrácení.....	68
5.2.1.1	S vědomím odpůrce	68
5.2.1.2	Zaviněná nevědomost odpůrce.....	69
5.2.1.3	Mezi osobami blízkými	70
5.2.2	Mrhání majetkem	71
5.2.3	Bezüplatná právní jednání	72
5.3	<i>Následky odpůrčí žaloby.....</i>	73
5.3.1	Primární nárok	74
5.3.2	Sekundární nárok.....	74
5.3.3	Náhrada škody	75
5.3.4	Nepoctivý a poctivý nabyvatel.....	75
5.3.5	Možnosti odpůrce.....	76
5.3.6	Poznámka ve veřejném seznamu	77
	Závěr	78
	Resumé.....	81
	Seznam použitých pramenů.....	82

Úvod

Tématem této diplomové práce je neplatnost a neúčinnost právního jednání. Problematika právního jednání je zcela stěžejní oblastí, která se prolíná celým soukromým právem. V běžném životě mohou ovšem snadno nastat situace, kdy právní jednání nesplňuje veškeré požadavky na něj kladené, a proto nemůže vyvolat zamýšlené následky. Právě takovými vadnými jednáními a jejich následky se zabývá tato práce, přičemž, jak již naznačuje název práce, největší pozornost je věnována sankcím neplatnosti a relativní neúčinnosti.

V souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále již jen „NOZ“) došlo nejen k širšímu a detailnějšímu rozpracování mnohých institutů, ale také ke spoustě změn, a to nikoliv pouze v oblasti následků vad právního jednání. Ovšem vzhledem k tématu práce je věnována pozornost právě této oblasti. Tato práce směřuje k obecnému výkladu dané problematiky ve světle současné právní úpravy, přičemž místy poukazuje právě na změny, které NOZ přinesl oproti předcházející právní úpravě a pozastavuje se nad určitými problematickými oblastmi, kde často představuje různé názory a pokouší se najít nejvhodnější řešení.

Práce je kromě úvodu a závěru členěna do pěti kapitol. První kapitola se krátce věnuje obecnému uvedení do celé problematiky právních jednání a popisuje pojem občanskoprávních skutečností, pod které je právní jednání zařazeno.

Další kapitola je zaměřena na samotné právní jednání a jeho vady. Nejprve je obecně vymezen pojem právního jednání s upozorněním na terminologickou změnu, již přinesl NOZ, a vysvětlen pojem následků právního jednání. Dále představuje pojmové znaky a náležitosti právního jednání, jejichž nesplnění znamená, že právní jednání trpí vadou. V závěru této kapitoly je rozebrána koncepce následků vad právního jednání obecně, nejprve v pojetí předchozí právní úpravy a následně je popsán současný přístup.

Následující části práce již popisují detailněji jednotlivé následky vad. V první řadě je vymezena zdánlivost právního jednání, důvody, které k této sankci vedou, a důsledky, jež s sebou sankce zdánlivosti přináší.

Nadcházející kapitoly se již věnují problematice, která je samotným jádrem práce, tedy neplatnosti a neúčinnosti právních jednání. Ve čtvrté kapitole je vymezena sankce neplatnosti nejprve obecně, na což navazuje rozlišení jejích dvou forem – relativní a absolutní. Následuje rozbor hlavních důvodů neplatnosti, který se, mimo jiné, v závěru pojednání o každém důvodu pokusí určit, jakou formou neplatnosti by měl být každý z nich postižen. Část o neplatnosti je zakončena výčtem možností, kterými je možno tento následek odvrátit a zachovat zamýšlené následky.

Navazuje poslední kapitola, jejímž předmětem je problematika relativní neúčinnosti. Nejprve je popsána podstata tohoto institutu a poté prostředek, kterým je možno ho dosáhnout, tedy odpůrčí žaloba, u které jsou rozebrány a vysvětleny jednotlivé podmínky aktivní a pasivní věcné legitimace. Poté se čtenář dozví, že aby právní jednání mohlo být odporovatelné, musí naplňovat jednu ze skutkových podstat, které jsou v této části popsány. Závěr kapitoly se zabývá následky odpůrčí žaloby, především nároky věřitele a postavením odpůrce.

1 Občanskoprávní skutečnosti

Před rozebráním samotného tématu této diplomové práce, kterým je neplatnost a neúčinnost právního jednání, považuji za nezbytné věnovat první kapitoly práce vymezení termínu právního jednání, což je samozřejmě jedním ze stěžejních pojmů této práce. Proto nejprve, než se dostaneme k institutům jeho neplatnosti a neúčinnosti, je nutné zaměřit se přímo na samotné právní jednání.

Institut právního jednání zařazujeme pod tzv. právní skutečnosti. Jakožto ústřednímu tématu této práce bude právnímu jednání věnována největší pozornost, ale pro přehlednost a ucelený systematický náhled na problematiku pokládám za nutné nejprve okrajově nastínit téma občanskoprávních skutečností komplexně, včetně zmínění jejich jednotlivých druhů.

Za právní skutečnost obecně se označuje taková skutečnost, kterou nejenže objektivní právo bere na vědomí, takže je možné s ní dále zacházet, ale také k této okolnosti váže schopnost působit určitý právní následek, kterým zpravidla chápeme vznik, změnu nebo zánik právních vztahů a s nimi spjatých subjektivních práv a povinností. O občanskoprávní skutečnost se jedná tehdy, jestliže jde o okolnost, kterou se zabývá právo občanské a působí na občanskoprávní vztahy.¹ Jinými slovy, jde o ty skutečnosti, které znamenají předpoklady pro vznik právních následků.²

Jak již bylo zmíněno, základní vlastností právních skutečností je schopnost působit právní následky. Vzniku jakýchkoliv následků logicky vždy předchází nějaká příčina. Tu v právu označujeme jako právní titul, což znamená právní důvod určité změny, vzniku nebo zániku právního vztahu, kterým je právní norma, nebo, jak i již z předchozího výkladu vyplývá, zrovna právní skutečnost. Právní titul jakožto právní důvod, je třeba odlišovat od kauzy neboli důvodu faktického.³

Právní skutečnosti mohou mít různou formu a povahu. Pro jejich výstižnější definování bude vhodné dále uvést jejich dělení a typy. Dvěma

¹ Zúklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 154

² TICHÝ, L., *Obecná část občanského práva. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-483-4. s. 13

³ Zúklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 154

zásadními hledisky pro rozdělení a vystižení jednotlivých druhů jsou existence projevu vůle a to, zda jsou v souladu s objektivním právem či nikoliv. Z těchto hledisek vyplývají dvě, resp. čtyři základní rozdělení, a to na právní a protiprávní a na jednání, která jsou projevem vůle, a události jako mimovolní skutečnosti. Kombinací těchto kritérií následně získáme 4 základní typy právních skutečností a těmi jsou právní jednání, protiprávní jednání, právní události a protiprávní stavy.⁴ Ovšem proti tradičnímu výslovnému rozdělení na po právu a proti právu se staví někteří jiní autoři, např. M. Zuklínová toto nahrazuje rozlišením dle toho, zda způsobují právně pozitivní nebo právně negativní následky⁵. Takový přístup je, i dle mého názoru, vhodnější, neboť právní události ze své podstaty nemohou být protiprávními ve stejném smyslu jako jednání osoby, pouze mohou způsobovat z pohledu práva nežádoucí následky. Proto by se jevilo jako vhodnější místo pojmu protiprávní stavy užívat např. stavy pro právo nepříznivé, nebo se při dělení omezit pouze na právní události a jednání dle kritéria existence vůle.

Sám NOZ v hlavě V. obecné části obsahuje rozdělení na právní jednání a právní události, přičemž největší pozornost je věnována právnímu jednání. Právní jednání patří mezi nejvýznamnější právní skutečnosti v soukromém právu, což vyplývá i z faktu, že základem vzniku práv a povinností v soukromém právu je projev vůle subjektů práva, což souvisí i s jednou z jeho stěžejních zásad, kterou je autonomie vůle.

⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1. s. 147

⁵ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 202

2 Právní jednání a vady právních jednání

Právní jednání je právním institutem, který NOZ ve svých ustanoveních sice užívá, ale nepodává jeho přímou definici, a při jeho vymezení vycházíme především z judikatury a právní teorie. Z různých ustanovení, kde NOZ s pojmem právního jednání pracuje, lze také jeho význam vyvozovat. Sama důvodová zpráva k NOZ říká, že současná právní úprava neusiluje o legální definici právního jednání, protože se jedná o věc teorie. Důvodová zpráva se omezuje pouze na stanovení následků právního jednání, a to s vysvětlením, že právě náležitosti právního jednání vyvstávají z ostatních ustanovení zákona.⁶ Právnímu jednání se věnuje NOZ primárně v hlavě V. obecné části v dílu 1 a z této obecné úpravy pak vycházejí další ustanovení, která nalezneme ve zvláštních částech NOZ nebo ve speciálních zákonech.⁷

Již bylo zmíněno, že obecnou definici právního jednání v současné právní úpravě nenalezneme. Jedním z možných vymezení právního jednání uváděných v teorii může být takové, které pod pojmem právního jednání rozumí právní skutečnost spočívající v projevu vůle subjektu práva, která je na základě objektivního práva schopna vyvolat vznik, změnu nebo zánik subjektivních práv a povinností, neboli je zaměřena na vyvolání právně relevantního následku.⁸ Patří mezi základní prostředky pro realizaci jedné z vedoucích zásad soukromého práva, kterou je autonomie vůle.⁹

Na tomto místě považuji za vhodné upozornit na terminologickou změnu v pojmu právního jednání oproti předchozí úpravě – zákonu č. 40/1964 Sb. (dále již jen „OZ“), která používala pojem právní úkon. NOZ tímto přistoupil k navrácení se k tradičnímu názvosloví. Pojem právní úkon byl do našeho právního řádu přinesen v rámci unifikace, a to v občanském zákoníku z roku 1950,¹⁰ OZ následně s užitím tohoto pojmu pokračoval.¹¹ Návrat k tradičnímu právnímu jednání prospívá i z pohledu jazykového, neboť za minulé právní úpravy, místo abychom právně jednali, činili jsme právní úkon. Je třeba si

⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 136

⁷ Příkladem takového speciálního zákona může být zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

⁸ Zúklínová, M. in DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 156

⁹ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 465

¹⁰ Zákon č. 141/1950 Sb.

¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 24

uvědomit, že občanský zákoník z roku 1950 i 1964 vznikaly za dob spojení naší republiky se Slovenskem a pojem právního úkonu tak nebyl projevem jazykové nešikovnosti zákonodárce, ale použitím slovakismu.¹²

Na rozdíl od současné právní úpravy OZ nabízel ve svém § 34 legální definici právního úkonu v tomto znění: „*Právní úkon je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.*“ Jistou změnu lze spatřit ve vymezení právních následků, kdy současný § 545 je upravuje širším výčtem s tím, že dochází k výslovnému zakotvení a posílení významu i ostatních zdrojů, než je zákon. Ovšem to, že minulá právní úprava v § 34 výslovně tyto další následky nezakotvovala, neznamená, že s právními úkony nebyly také spojeny. Pouze, vzhledem k absenci jejich výslovného zákonného zakotvení, tak mohlo být opomíjeno.¹³

Nic nenasvědčuje tomu, že by nemělo jít pouze o změnu terminologickou, tudíž mám za to, že dosavadní závěry teorie o právním úkonu jsou použitelné i pro vymezení pojmu právního jednání. Rovněž závěry soudní praxe z dob účinnosti OZ nečiní nepoužitelnými pouhá změna názvosloví. Shodně se vyjadřuje např. F. Melzer, který mezi právním jednáním a úkonem nespátřuje zásadní rozdíl, a lze podle něj dále vycházet z poznatků právní vědy ohledně právních úkonů.¹⁴ Obdobně se vyjadřuje M. Kindl, podle něhož jde „o jiné pojmenování téhož“, tudíž o pouhou změnu názvosloví.¹⁵ Také J. Handlar nemá za to, že by ustoupení od definice a změna pojmu přinášela jiné pojetí podstaty nebo pojmových znaků tohoto institutu.¹⁶

¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 24

¹³ Bezouška, P. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. ISBN 978-80-7478-493-4. s. 63

¹⁴ Melzer, F. In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 514-515

¹⁵ Kindl, M. In KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-516-6. s. 79

¹⁶ Handlar, J. In LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1952

2.1 Následky právního jednání

Právními následky jsou vznik, změna nebo zánik práv a povinností. NOZ ve svém úvodním ustanovení hlavy V. podává vymezení pojmu právních následků neboli pojmu zásadního pro definování samotného právního jednání. V § 545 NOZ stanoví, že: „*právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.*“

2.1.1 Následky v právním jednání vyjádřené

Právní jednání způsobuje v první řadě tedy takové následky, jaké jsou obsahem onoho právního jednání. Ty mohou být uvedeny výslovně, popřípadě je rozpoznání obsahu věci výkladu.¹⁷ To, že zákon v ustanovení § 545 na prvním místě uvádí následky v onom právním jednání vyjádřené, je dalším výrazem zásady autonomie vůle, jakožto vedoucí zásady soukromého práva.¹⁸ Projev vůle jednajících ale běžně nezahrnuje všechny následky jejich jednání, a to, ať z důvodu, že je sjednat zapomenou, tak i z důvodu, že nepokládají za nezbytné je výslovně upravit. Proto platí, že následkem právního jednání mohou nastat taktéž i jiné skutečnosti, než ty v něm vyjádřené. To jsou právě následky, které vyplývají dále ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí nebo zavedené praxe.¹⁹

2.1.2 Následky plynoucí ze zákona

Co se týče následků plynoucích ze zákona, je nutné rozlišovat ustanovení zákona, která jsou dispozitivní a která kogentní. Následky plynoucí z kogentních norem nastanou neohledně na vůli jednající osoby a jsou obsahem právního jednání přímo. Příkladem může být institut odstoupení od smlouvy v zákonné lhůtě 14 dnů. Pokud by v případě nákupu oděvů přes internet nebylo mezi stranami při uzavření kupní smlouvy toto výslovně ujednáno, přesto takové právo spotřebiteli náleží, neboť jej určuje § 1829 NOZ. Následky plynoucí z kogentních ustanovení působí v tom smyslu, že určují hranice autonomie vůle v právním jednání tím způsobem, že v případě nerespektování a přesáhnutí těchto hranic jsou taková

¹⁷ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 583

¹⁸ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 489

¹⁹ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. S. 1945

právní jednání sankcionována neplatností. Strany si tedy v uvedeném případě nemohou právo na odstoupení od smlouvy svým ujednáním vyloučit. Pokud jde o dispozitivní ustanovení, je dána jednajícím možnost se od právní normy odchýlit, takže i stanovit si jiné následky, než takové, jaké z ní vyplývají. Tato ustanovení se pak uplatní v případě, že se jednající nehodnou jinak. Doplňují tedy vůli stran, pokud si svým ujednáním určitou náležitost, ovšem nikoliv esenciální, neupraví. Takovým příkladem mohou být ujednání určující místo a čas plnění.²⁰

2.1.3 Dobré mravy

Pojem dobrých mravů je jedním z tzv. neurčitých právních pojmů. NOZ jejich vymezení neobsahuje a zabývá se jimi judikatura a právní teorie a jejich vymezení není vždy jednotné. Lze je vymezit jako „*souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami.*“²¹ Dobré mravy mají takovou funkci, že představují určitý limit autonomie vůle, tedy hranici, kterou nesmí strany svým ujednáním přesáhnout a případný rozpor s nimi je sankcionován rovněž neplatností.²²

2.1.4 Zvyklosti a zavedená praxe stran

„*Zvyklostmi lze rozumět ustálená pravidla chování, která jsou obecně přijímána a dodržována určitou skupinou osob.*“ Nemají samy o sobě právní závaznost, aniž by na ně odkazoval zákon nebo sami účastníci právního jednání. Jinak je tomu, co se týče právních vztahů podnikatelů, kde se k obchodním zvyklostem ze zásady přihlíží. Ustálená praxe stran je obdobou pojmu zvyklostí s tím rozdílem, že působí jen mezi stranami, zatímco zvyklosti jsou respektovány obecně.²³ Ani dodržovaná praxe stran není právně závazná sama o sobě, leda že na ni odkazuje zákon nebo účastníci jednání.²⁴ Jako příklad takovéto zavedené praxe mezi stranami možno uvést situaci, kdy obsluha stálému hostu v restauraci kromě objednaného jídla přinese také nápoj, který si sice výslovně neobjednal, ale vzhledem k tomu, že si jej po dlouhý čas objednával pravidelně, stalo se tak již

²⁰ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1312

²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 02. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

²² Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1314

²³ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 583-584

²⁴ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1949

zvykem. Tudíž z ustálené praxe mezi hostem a obsluhou vyplývá, že součástí objednávky je i onen nápoj. Příkladem obecně přijímané zvyklosti může být to, že pojem soda má odlišný význam v Čechách a na Moravě, přičemž v prvním případě obsluha na základě obecně přijímané praxe donese perlivou vodu, ve druhém ochucenou minerálku.²⁵

2.2 Pojmové znaky právního jednání

Pojmové znaky právního jednání spočívají primárně v existenci vůle, která je navenek projevená. Tento projev vůle musí být zaměřen na způsobení právních následků a být uznán právním řádem, to znamená, že právo s tímto právním jednáním počítá a dané následky s ním spojuje. Naplnění těchto znaků je potřebné, abychom vůbec mohli o určitém chování hovořit jako o právním jednání.²⁶ Pojmové znaky slouží k vystižení podstaty právního jednání a k jeho rozlišení od ostatních právních skutečností a od jiných situací, které právními skutečnostmi vůbec nejsou.²⁷ Naplnění pojmových znaků jsou podmínkou vzniku a existence právního jednání.²⁸ Definičními znaky právního jednání jsou tedy projev vůle, zaměření na vyvolání právních následků a uznání právním řádem. Nazýváme je také jako znaky skutkové podstaty právního jednání.²⁹

2.3 Náležitosti právního jednání

Aby právní jednání bylo schopno vyvolat následky a bylo právem považováno za existující a platné, musí splnit také určité požadavky, které pro něj vyplývají ze zákona. Pokud některý z nich není dodržen, právní jednání trpí vadou a podle závažnosti konkrétní vady jsou pak vyvozeny důsledky, o kterých je řeč v dalších kapitolách práce.

²⁵ Bezouška, P. in ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. ISBN 978-80-7478-493-4. s. 64

²⁶ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 582

²⁷ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1941

²⁸ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 469

²⁹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1304

V teorii občanského práva se klasicky uvádějí 4 základní skupiny těchto náležitostí a těmi jsou náležitosti subjektu, náležitosti vůle, náležitosti projevu vůle a náležitosti předmětu projevu vůle. Někteří autoři zmiňují ještě zvlášť pátou skupinu, a to náležitost vzájemného poměru vůle a jejího projevu, kterou je jejich vzájemná shoda.³⁰

V následující části budou jednotlivé náležitosti uvedeny a stručně charakterizovány. Poté naváže kapitoly týkající se zdánlivosti, neplatnosti a relativní neúčinnosti právního jednání, neboli následků, které nastávají v případě nedodržení těchto náležitostí nebo pojmových znaků právního jednání.

2.3.1 Náležitosti subjektu

Aby jednání osoby bylo právně relevantní a mohlo vyvolávat právní následky, je třeba, aby jednáající osoba naplnila podmínku náležité svéprávnosti.³¹ Svéprávnost je zakotvena v § 15 odst. 2 NOZ a znamená schopnost právně jednat, tedy nabývat vlastním jednáním práva a povinnosti. Bezvadně právně jednat mohou tedy osoby plně svéprávné, popř. osoby s omezenou svéprávností pouze v rozsahu způsobilosti jim náležející. Schopnost osoby právně jednat nesmí být dle § 581 vyloučena ani duševní poruchou. U fyzických osob vyjadřuje svéprávnost jejich rozumové a volní schopnosti. U právnických osob o svéprávnosti z podstaty věci nelze hovořit, proto je stanovena jako výsledek přiřítání právního jednání osob fyzickým na základě konstrukce zastoupení.³²

Základním předpokladem, aby osoba vůbec mohla být osobou v právním smyslu, je vlastnost nazývaná právní subjektivita neboli právní osobnost, kterou NOZ stanovuje v § 15 odst. 1 a je jí myšlena způsobilost nějaká práva a povinnosti vůbec mít. Dle § 17 odst. 1 může práva a povinnosti mít pouze osoba. Tou je myšlena osoba fyzická nebo právnická. Pokud má práva a povinnosti nabýt někdo, kdo není osobou v právním smyslu, přičte se dle § 17 odst. 2 toto právo nebo povinnost osobě, které dle povahy případu náleží. Příkladem možno

³⁰ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 158

³¹ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 582

³² Hurdík, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1941

uvést darování psovi, které bude přičteno jeho majiteli, nebo jednání za neexistující právnickou osobu, jež se přičte fyzické osobě, která za ni jednala.

2.3.2 Náležitosti vůle

Vůle je základem jakéhokoliv lidského jednání. „*Vůle je psychický (vnitřní) vztah jednatelova k zamýšlenému následku.*“ Ve většině situací můžeme říci, že právní jednání je ovládáno vůlí jednatelovy osoby a současně tato vůle směřuje k vyvolání právních následků podle § 545 NOZ.³³ Však i NOZ v ustanovení § 551 uvádí, že bez vůle jednatelova nejde o právní jednání.³⁴ Vůle musí být svobodná, vážná a prostá omylu.³⁵

Primárně je zásadní vůbec samotná existence vůle, což je také esenciální podmínkou pro samotný vznik právního jednání. Případem, který přítomnost vůle úplně vylučuje je tzv. *vis absoluta*, neboli fyzické donucení. Pod tímto pojmem rozumíme přímo fyzické ovládání osoby bezprostředně při onom právním jednání. Násilí se tak děje právě ve chvíli daného jednání a je tak zcela vyloučena vůle jednatelova. Z toho vyplývá, že o *vis absoluta* nejde v případě, kdy je osoba fyzickým násilím (např. bitím) donucována k nějakému jednání, které má až poté následovat a v okamžiku samotného jednání už k násilí nedochází. V této situaci jednání vychází z vůle jednatelova, ač byla určitým způsobem ovlivněna, proto by se jednalo o druhý typ donucení, který se označuje jako *vis compulsiva* neboli násilí psychické,³⁶ které bude popsáno v následujícím odstavci. Další situací, kdy je přítomnost vůle zcela vyloučena, jsou různé mimovolní projevy člověka. Příkladem může být náměsíčnost či určité křečové stavy.

Pro naplnění podmínky svobodného vzniku vůle je třeba vyloučení jakéhokoliv jejího ovlivnění. K tomu může docházet v případech tzv. *vis compulsiva*. Pro psychické násilí také zpravidla užíváme pojem bezprávná výhrůžka. „*Rozumí se jí případ, kdy je hrozbou, pohrůžkou vynucováno něco, co takto vynucováno být nesmí, nebo kdy vyhrožující hrozí něčím, co není oprávněn*

³³ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 158

³⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. §551.

³⁵ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 582

³⁶ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 589

*provést (např. je to zákonem zakázáno), anebo něčím, co sice je oprávněn provést (podat žalobu), ale není tím oprávněn hrozit s cílem vynutit si určité (jiné) právní jednání jiné osoby. Relevantní je taková hrozba tehdy, pokud je jednání jedné osoby, které bylo hrozbou ovlivněno, ku prospěchu jiné osobě.*³⁷ K ovlivnění vůle by nemělo docházet ani na základě lsti nebo využití tísně jednajícího.³⁸

Další důležitou náležitostí vůle je, aby byla myšlena vážně. V případě, že tomu tak není, vůle jednajícího jako taková pořád existuje, pouze nemá za cíl vyvolat následky s jednáním spojené.³⁹ Projevy nevážné vůle se objevují v případech mentální rezervace, simulace, při hře, žertu apod.⁴⁰

Aby byly splněny všechny náležitosti vůle, musí být rovněž prostá omylu. „*O omylu hovoříme tehdy, jestliže něčí subjektivní představa je v rozporu s objektivní skutečností v nejširším smyslu slova.*“⁴¹ O všech zmíněných vadách bude podrobněji pojednáno v dalších kapitolách práce.

2.3.3 Náležitosti projevu vůle

I projev vůle musí splňovat určité požadavky, a to aby byl projev určitý a srozumitelný, popřípadě do této kategorie můžeme zařadit i požadavek týkající se formy právního jednání.⁴²

Určitost jednání spočívá v tom, aby z něj jasně a bez pochyb vyplývalo, co je obsahem daného právního jednání, o jaký druh jednání jde, co je jeho předmětem a zamýšleným následkem, neboli jakých práv a povinností se týká. Obsah právního jednání musí být vyvoditelný alespoň výkladem, pokud by tomu tak nebylo, jednalo by se o neurčité právní jednání.⁴³ Srozumitelnost znamená

³⁷ Zúklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 159-160

³⁸ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2128

³⁹ Zúklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 159-160

⁴⁰ K těmto případům více níže v kapitole 3. Zdánlivost právního jednání, resp. 3.2. Absence vážnosti vůle

⁴¹ Melzer, F., in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 755

⁴² Zúklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 161

⁴³ Tamtéž

užití takových výrazových prostředků, ze kterých se dá zcela určitě dovodit, co tímto projevem měl jednající v úmyslu vyjádřit.⁴⁴

Co se týče formy právního jednání, tak NOZ je založen na základě bezformálnosti a každý si může zvolit libovolně, jakou formu bude jeho právní jednání mít.⁴⁵ Ovšem ve výjimečných případech pro určitá právní jednání zákon vyžaduje konkrétní formu, takže i zásada bezformálnosti může být omezena, a to tedy zákonem prostřednictvím jeho kogentních ustanovení nebo dohodou mezi stranami. Forma může být písemná nebo ústní, jako privilegovaný typ formy písemné možno zmínit jednání formou veřejné listiny.⁴⁶ Pokud už zákon nějakou formu pro dané jednání předepisuje, nejedná se o formu ústní.⁴⁷ Právní jednání tedy můžeme dělit na formální a bezformální.

Do problematiky formy projevu vůle lze zahrnout také dělení právního jednání na konání a opomenutí, dále pak na výslovné nebo jinak projevené. Tyto formy jako způsoby právního jednání uvádí výslovně NOZ v § 546. Konání (neboli komisivní právní jednání) spočívá v určitém aktivním počínání jedince, naopak opomenutí (neboli omisivní právní jednání) spočívá v pasivitě čili nečinnosti jedince.⁴⁸ Přičemž není řeč o kterékoli neaktivitě, ale o případech, kdy z oné nečinnosti je zjevná určitá vůle jednajícího. Musíme dále rozlišovat situace, kdy jednající svou neaktivitou skutečně projevuje svou vůli a má za cíl způsobit zamýšlený následek, od případů, kdy následky nečinnosti plynou ze zákona, a nemá význam, zda způsobit je bylo jeho záměrem či nikoli. Jako příklad možno uvést „*neuplatnění námítky promlčení nebo nevytknutí vady věci.*“⁴⁹ Tyto případy, kdy pro nastoupení právních následků není významná vůle jednajícího, tedy nejsou omisivním právním jednáním.⁵⁰ Je potřeba zmínit, že samozřejmě

⁴⁴ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-483-4. s. 232.

⁴⁵ HURDÍK, J., *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3. s. 177

⁴⁶ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 162

⁴⁷ Kindl, M. in KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-516-6. s. 84

⁴⁸ ZUKLÍNOVÁ, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 156

⁴⁹ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. I. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1953

⁵⁰ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 513

každé aktivní nebo pasivní jednání není hned nutně jednáním právním, pro toto musí být naplněny další, již dříve zmiňované, předpoklady.⁵¹

Podstatnější z hlediska právně relevantní vůle je rozdělení na výslovné a jinak projevené neboli konkludentní jednání. Výslovně lze jednat pouze ve formě konání. Konkludentním způsobem může být jednáno jak formou konání, tak i opomenutí.⁵² Zákon na konkludentní projev vůle klade také požadavek, aby se jednalo o způsob takový, který „nevzbuzuje pochybnosti o tom, co jednající osoba chtěla projevit,“ jak stanoví § 546. Jak již vyplývá ze samotného slova výslovně, jedná se o situace, kdy projev vůle je vyjádřen slovy.⁵³ „Může být proveden ústně, písemně či posunkovou řečí, stejně tak je možné použití určitého kódu či znaků.“⁵⁴ Konkludentní jednání spočívá v tom, že jednající svým chováním, ač jinak než slovy, dává jasně najevo co je jeho cílem a toto je objektivně zřejmé. Příkladem můžeme uvést například zničení listiny, kterou chce jednající zrušit.⁵⁵ Jak již bylo zmíněno, nesmí být pochyb o tom, co jednající chtěl projevit, dále je třeba brát na zřetel další okolnosti případu.⁵⁶

Řada autorů ale pro rozlišení výslovného a konkludentního jednání zastává odlišné pojetí, jež může být prezentováno na příkladu projevení souhlasu pokýváním hlavou. Podle již uvedeného výkladu, který zastává např. J. Handlar, J. Švestka, V. Beran a také z něj vycházel OZ po novele roku 1991, když rozlišoval na právní jednání vyjádřená slovy a jinak než slovy, by pokývnutí hlavou bylo konkludentním projevem vůle. Podle pojetí, na které dále poukazuje F. Melzer,⁵⁷ by pokývání hlavou bylo výslovným projevem vůle, neboť stojí na myšlence, že účelem výslovného právního jednání je projevit vůli, naopak u konkludentního tomu tak není. Ten dále uvádí trochu odlišné pojetí, které nabízí Larenz, jenž tvrdí, že u výslovného projevu lze poznat vůli přímo z něj,

⁵¹ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 584

⁵² Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 513

⁵³ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 157

⁵⁴ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1952

⁵⁵ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 157

⁵⁶ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 584

⁵⁷ zastává ho např. Flaume, Savigny nebo předběžný návrh německého BGB

u konkludentního je třeba přihlížet k okolnostem, neboť samo o sobě žádný význam neobsahuje. Kývnutí hlavou by tedy podle něj bylo konkludentním jednáním, neboť samo o sobě nezakládá vůli právně jednat. Tomu tak je, až když se vezme v potaz předchozí učiněná nabídka a kývnutí hlavou jako reakce na ni. Toto pojetí je ale značně pochybné, neboť ani samotné slovo „ano“ nevyjadřuje žádné právní jednání bez předchozí otázky, která by mu právní význam dala.⁵⁸

Podle F. Melzera je vhodným závěrem tohoto problému slovo výslovně vykládat jako jednoznačně a jako příklad uvádí, že fyzické vyhození z místnosti je výslovným projevem vůle nepokračovat v jednání.⁵⁹ S tímto výkladem já osobně nesouhlasím. Přijde mi vhodnější držet se slov zákona a vycházet z prvního uvedeného pojetí, podle nějž by vyhození z místnosti bylo dle mého názoru jednáním konkludentním. Naopak problém pokývnutí hlavou bych zařazovala do jednání výslovného, protože v naší kultuře je to zažité gesto pro slovo „ano“ a připodobňovala bych to ke znakové řeči.

Na závěr je ještě vhodné zmínit, že právními teoretiky je často zmiňován další způsob právního jednání, kterým je jednání mlčky. „*Mlčení (nekonání) může být projevem vůle (právním jednáním) jen tehdy, lze-li z něj vyvodit, že se skutečně jedná o projev vůle (určitého obsahu).*“ Obecně přijímaná zásada, že mlčení znamená souhlas, ovšem v právu neplatí. Zde je na místě princip protichůdný, a to takový, že u toho, kdo mlčí, nelze mít za to, že souhlasí.⁶⁰

2.3.4 Náležitosti předmětu projevu vůle

„*Předmětem právního jednání se rozumí to, čeho se právní jednání týká, popř. to, čeho se týkají práva a povinnosti právním jednáním založené.*“⁶¹ Jeho náležitostmi jsou, aby byl fakticky možný a právně dovolený.⁶² Nedovoleností se rozumí případy, kdy určitý způsob (zejména způsob plnění) není možný

⁵⁸ Melzer, F., in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 514-515

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 158

⁶¹ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 164

⁶² Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 582

z takového důvodu, že ho zákon nepřipouští.⁶³ Příkladem nedovoleného předmětu může být např. obchod s částmi lidského těla. Naopak nemožnost plnění znamená faktickou nemožnost, nereálnost a dostát mu není objektivně fyzicky možné. Příkladem je závazek „snést modré z nebe“.⁶⁴

V úvodu této podkapitoly bylo zmíněno, že náležitosti právního jednání přímo souvisí s neplatností, neúčinností a zdánlivostí právního jednání neboli následky, které nastávají v případě jejich nedodržení. Pokud bychom se podívali na jednotlivá ustanovení zákona týkající se těchto následků, zjistíme, že náležitosti právního jednání z nich přímo vyplývají. V každém z nich jsou uvedeny důvody, které takový následek způsobují. Když se zaměříme na tyto důvody, jednoduchým způsobem z nich dovodíme, jaké právní jednání musí být, aby bylo bezvadné, tedy jaké musí mít náležitosti. Takovýmto postupem ale dospějeme k tomu, že existuje ještě jedna náležitost, která není mezi klasickým výčtem náležitostí právního jednání teoretiky běžně uváděna. V § 589 NOZ nalezneme důvod, který vede k relativní neúčinnosti právního jednání a tím je zkracující jednání dlužníka směrem k věřiteli. Další náležitostí právního jednání je tak i absence tohoto zkracujícího jednání. Ačkoliv je tato náležitost zahrnuta pod požadavkem dovolenosti, měla by být, dle mého názoru, mezi náležitostmi právního jednání výslovně uváděna z důvodu specifického následku, který nastává v případě jejího nedodržení.

2.4 Vady právních jednání a jejich následky

V případě, že právní jednání nesplňuje jednu nebo více náležitostí, nenaplnuje tak všechny požadované podmínky a stává se právním jednáním vadným. Je třeba zmínit, že vady, o kterých je řeč v této práci, jsou vadami počátečními neboli takovými, které v právním jednání nastávají již při jeho vzniku.⁶⁵ Požadavek bezvadnosti právního jednání je podstatný pro to, aby právní jednání mohlo způsobovat zamýšlené následky. V případě, že tomu tak není, právní jednání trpí vadou a nastávají důsledky předpokládané NOZ s tím, že závažnost oné vady, má přímý vliv na závažnost sankce, která v takovém případě

⁶³ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 164

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ TICHÝ, L., *Obecná část občanského práva. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-483-4. s. 242

nastává. V důsledku toho může nastat, že právní jednání se stane zdánlivým, neplatným, nebo relativně neúčinným.

Zdánlivost právního jednání způsobuje, že se o právní jednání od počátku nejedná. Je nejzávažnějším důsledkem imperfektního právního jednání a zapříčiňuje jeho neexistenci. NOZ tento institut upravuje v § 551 - 554 a spojuje ho s těmi vadami, u nichž vzhledem k jejich významnosti nelze přistoupit k jinému závěru než k takovému, že o právní jednání vůbec nejde. Neplatnost právního jednání již sice nezavdává samotnou neexistenci právního jednání, ale způsobuje, že není schopno vyvolat právní následky, případně jejich následný zánik *ex tunc*. To v závislosti na tom, zda se jedná o neplatnost absolutní či relativní. Relativní neplatnost se liší od absolutní tím, že jejím účelem je ochrana zájmu jednotlivých osob, které se jí musejí dovolat, zatímco absolutní neplatnost nastává ze zákona a je stanovena k ochraně širšího zájmu. Relativní neúčinnost způsobuje, že právní účinky nenastávají vůči určité osobě, zatímco vůči ostatním účinky trvají.

NOZ přinesl významnou a rozsáhlou rekonstrukci soukromého práva, které u nás do té doby bylo upraveno zákoníkem z roku 1964. Je samozřejmé, že tato rekonstrukce přinesla spoustu zásadních změn, které se týkají také institutu právního jednání a následků jeho vad. Proto v následujících dvou podkapitolách bude pro znázornění nejdůležitějších změn z této oblasti nastíněno nejprve pojetí následků vad právních jednání dle minulé právní úpravy, a následně bude rozebrána úprava dle NOZ.

2.4.1 Pojetí dle občanského zákoníku z roku 1964

To, jak následky vad právního jednání byly pojmány za minulé právní úpravy, je odvoditelné ze samotného OZ. Ten tuto problematiku zakotvoval ve své hlavě IV. první části zákona v § 37 – 42a, kde jako následky vadných právních úkonů rozlišoval neplatnost a odporovatelnost.

Neplatnost se dále dělila na relativní a absolutní, přičemž základním režimem byla neplatnost absolutní. Pokud tedy zákon hovořil o neplatnosti, a zároveň se nejednalo o jeden z taxativně vymezených důvodů relativní neplatnosti, byla tím v zásadě myšlena neplatnost absolutní. Jejimi důvody mohly

být např. rozpor se zákonem, s dobrými mravy, nedostatek způsobilosti, nebo vady vůle jako je nedostatek vážnosti nebo svobody.

Zatímco absolutní neplatnost představovala obecnou sankci, OZ z tohoto pravidla stanovil určité výjimky v podobě případů, které postihoval neplatností relativní. Ta byla ve vztahu k obecné povaze neplatnosti absolutní pojmána jako sankce speciální, kterou byly postihovány jen taxativně vypočtené případy⁶⁶. OZ ji zakotvoval v § 40a, který také podával uzavřený výčet důvodů relativní neplatnosti. Těmi dle § 40a byly „*důvody neplatnosti právního úkonu podle ustanovení § 49a, § 140, § 145 odst. 2, § 479, § 589, § 701 odst. 1, § 775 a § 852b odst. 2 a 3. Totéž platí, nebyl-li právní úkon učiněn ve formě, kterou vyžaduje dohoda účastníků (§ 40).*“ Jedná se tedy např. o nedostatek smluvní formy, o nerespektování předkupního práva spoluvlastníků, nedostatek souhlasu druhého z manželů pro úkon, jenž překračuje obvyklou správu majetku, a další důvody uvedené v daném ustanovení.

Dalším možným následkem specifické vady právních úkonů, která spočívala ve zkracujícím jednání, byl institut nazývaný odporovatelnost, jejímž účelem byla ochrana věřitele. Tu OZ zakotvoval v § 42a a představovala možnost věřitele „*domáhat se, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné.*“ Zatímco neplatnost právního jednání působí vůči všem, tato neúčinnost právního jednání působí pouze vůči věřiteli. OZ upravoval dva případy právních úkonů, kterým bylo možno odporovat. Prvním byl právní úkon, který dlužník učinil v úmyslu zkrácení věřitele, přičemž druhá strana o tomto úmyslu musela vědět. Druhým případem byly zkracující úkony, které byly učiněny mezi osobami blízkými nebo v jejich prospěch s výjimkou situace, kdy druhá strana o zkracujícím úmyslu nemohla vědět.

Co se týče pojmu nicotnosti, který právní teorii není cizí, OZ se jeho úpravě výslovně nevěnuje. Nicotnost působí takové vady, které jsou natolik závažné, že o právním jednání vůbec nemůže být řeč. Tudíž ani nevznikne a je považováno za neexistující, neboť není naplněn některý z pojmových znaků. OZ

⁶⁶ HULVA, T. *Vady právních úkonů v soukromoprávních vztazích a jejich důsledky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-633-2. s. 159

ovšem pro tato jednání neurčoval zvláštní následek a postihoval je sankcí neplatnosti.⁶⁷

2.4.2 Současná právní úprava

Přijetí NOZ s sebou přineslo mnohé změny i ohledně následků vad právního jednání. Společným rysem těchto změn je, že NOZ je právní úpravou prohloubenější, detailnější a rozpracovanější. Problematiku následků vad právních jednání upravuje NOZ v části první, hlavě V., dílu 1, oddílech 1, 6 a 7, kde zakotvuje zdánlivost, neplatnost a relativní neúčinnost.

Výraznou novinkou, která značně mění koncept následků vad právního jednání, je zavedení institutu zdánlivosti jako důsledku vadného právního jednání. V takových případech tedy o právní jednání vůbec nepůjde a to bude považováno za neexistující. NOZ zdánlivost zakotvuje v § 551 – 554 a jejími důvody jsou absence vůle jednajícího, nevážnost vůle nebo neurčitost a nesrozumitelnost jejího projevu, případně další případy, kde tak zákon stanoví formulací, že se k takovému právnímu jednání nepřihlíží. OZ přitom ve svém § 37 kladl na projev vůle stejné požadavky, ovšem jejich nenaplnění stíhal následkem absolutní neplatnosti.

Úpravu neplatnosti právních jednání NOZ obsahuje v § 574 – 588. Hned v úvodním ustanovení k tomuto oddílu v § 574 je vyjádřen základní přístup NOZ, který podporuje zachování právního jednání a výslovně zakotvuje pravidlo, že na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platná než neplatná. Důvodová zpráva poukazuje na význam této zásady a uvádí, že v dřívější judikatuře a právní praxi bylo zvykem přistupovat k pravidlu spíše opačnému. „*Favorizace platnosti právního jednání před jeho neplatností je významná, vzhledem k tomu, že přetrvávající tradice formalistického vnímání práva vyrostlá na základech zdejší doktríny 50. a zejména 60. a 70. let minulého století, stále sleduje opačné trendy odrážející se jak v právní praxi, tak zejména v judikatuře.*“⁶⁸ Toto tvrzení ovšem s ohledem na judikaturu, dle mého názoru, není správné a ukazuje se, že NOZ pouze přistoupil k výslovnému zakotvení a zdůraznění toho, k čemu se již soudní

⁶⁷ HULVA, T. *Vady právních úkonů v soukromoprávních vztazích a jejich důsledky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-633-2. s. 106

⁶⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 140

praxe v posledních letech uchýlila.⁶⁹ Ústavní soud totiž již dříve ve svých rozhodnutích poukazoval na to, že právní jednání je třeba vykládat spíše ve prospěch jejich platnosti. Příkladem z nálezu Ústavního soudu z roku 2005: „*Dalším základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s ním spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Neplatnost smlouvy má být tedy výjimkou, nikoliv zásadou.*“ V tom samém nálezu dále stanovuje: „*Není tedy ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu vyvěrajícími z čl. 1 Ústavy taková praxe, kdy obecné soudy preferují zcela opačnou tezi upřednostňující výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.*“⁷⁰ Obdobný názor lze najít v řadě dalších rozhodnutí Ústavního soudu nebo také Nejvyššího soudu.⁷¹

V části týkající se hlavních důvodů neplatnosti, tj. § 580 – 585, NOZ uvádí tyto důvody: rozpor s dobrými mravy, rozpor se zákonem, počáteční nemožnost plnění, nezpůsobilost nebo neschopnost právně jednat a nedostatek formy. Dalším důvodem upraveným v § 583 – 585 je omyl. Co se týče forem neplatnosti, NOZ rovněž rozlišuje dvě formy - absolutní a relativní. Co se ovšem zcela mění, je jejich pojetí v tom smyslu, že současná právní úprava jako základní formu neplatnosti pojímá neplatnost relativní, zatímco absolutní neplatnost nastává jen v případech v zákoně taxativně vymezených. Pravidlo pro jejich rozlišování stojí na obecném kritériu, zda je určení neplatnosti v zájmu ochrany konkrétní osoby či veřejného zájmu.⁷² NOZ volí tedy zcela opačný přístup, než je možno spatřovat v OZ. Do popředí vystupuje neplatnost relativní, která je obecným režimem. Absolutní neplatnost nastane jen ve vymezených případech, které jsou stanoveny v § 588, a jsou jimi zjevný rozpor s dobrými mravy, počáteční nemožnost plnění a rozpor se zákonem, který zjevně narušuje veřejný pořádek.

⁶⁹ Shodně Handlar, J. In LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2057

⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 04. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 04. 2009, sp. zn. II. ÚS 571/06, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2531/2005

⁷² HURDÍK, J., *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3. s. 180

Konečně je třeba zmínit také relativní neúčinnost právního jednání, která je v NOZ upravena v § 589 – 599. Nejedná se o nový institut, který by OZ neznal, ale jde o změnu pojmu, který byl do té doby označován jako odporovatelnost. Jak uvádí důvodová zpráva, hlavním důvodem této změny je fakt, že odporovatelnost je termínem patřícím do práva procesního, přičemž právu hmotnému odpovídá termín neúčinnost.⁷³ Ke změně samotné podstaty tohoto institutu nijak zásadně nedošlo, ale jeho úpravě věnuje NOZ více prostoru a ta je oproti OZ detailnější, přesnější a rozpracovanější.⁷⁴ Z výraznějších změn stojí za zmínku rozšíření skutkových podstat a zavedení možnosti výhrady v případě, že pohledávka věřitele ještě není vykonatelnou.

OZ platný u nás od roku 1964 vznikl za dob socialismu a i přes několik novelizací nelze tvrdit, že šlo o úpravu odpovídající dnešní době. Proto změna v podobě přijetí NOZ byla zcela na místě. Jako nejvýraznější nevýhody minulé právní úpravy, co se problematiky vad právních jednání týče, spatřuji značný formalismus a nedostatečný důraz na zásadu autonomie vůle. NOZ je zajisté úprava, která je vhodněji zpracovaná ve světle moderní doby. Rozhodně jako přínosné lze spatřovat právě uvedené změny, zejména výslovné zakotvení preference platnosti a s tím související obrácené pojetí přístupu k uplatňování relativní a absolutní neplatnosti. Nyní budou v následujících kapitolách detailněji rozebrány následky vad právních jednání tak, jak je upravuje NOZ.

⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 142-143

⁷⁴ HURDÍK, J., *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3. s. 184

3 Zdánlivost právního jednání

Zdánlivost právního jednání je tím nejpřísnějším následkem v případě, že právní jednání obsahuje vady. Z toho jednoznačně vyplývá, že je následkem těch nejzávažnějších vad, kterými právní jednání může trpět. Každé právní jednání má určité náležitosti, které již byly charakterizovány v předchozím výkladu. Některé z těchto náležitostí jsou esenciální takovým způsobem, že pokud nejsou naplněny, právní jednání trpí takovými nedostatky, že vůbec není možno jej pokládat za právní jednání a je považováno za neexistující od samého počátku.

Zdánlivost, jako následek vadného právního jednání, bývá spojena s nedostatkem náležitostí kladených na projev vůle, jakožto jádra každého právního jednání.⁷⁵ NOZ tento institut upravuje v § 551 – 554. V těchto ustanoveních vyjmenovává vady, které pro svou zásadní povahu způsobují neexistenci právního jednání. Používá formulaci, že „o právní jednání nejde“. Tímto zákonným důvodem zdánlivosti právního jednání je, že úplně chybí vůle jednajícího, dále že vůle jednajícího zcela zjevně nebyla projevena vážně, a jako třetí důvod, že projev vůle je tak nesrozumitelný nebo neurčitý, že jeho obsah nelze zjistit ani výkladem. Poslední uvedený případ je jediný, kde zákon předpokládá možné zhojení.

NOZ ale v určitých případech postihuje sankcí zdánlivosti i jednání, která netrpí jednou z výše uvedených vad. Na několika místech užívá formulace „nepřihlíží se k“, čímž vyjadřuje, že jde rovněž o právní jednání zdánlivé.⁷⁶ Příkladem může být ustanovení § 16, § 898 odst. 3 a další.

3.1 Absence vůle

Dle § 551 „o právní jednání nejde, chybí-li vůle jednající osoby.“ Vůle je vnitřní psychický vztah jednajícího k právnímu jednání a zamýšleným následkům. Pokud v jednání není vůbec možno spatřovat právně relevantní vůli jednajícího, je právní jednání stíženo tím nejzávažnějším nedostatkem, a to úplnou absencí vůle. Nejedná se tak vůbec o volní jednání a nejde o projev vůle jednajícího, z čehož

⁷⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 185

⁷⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 187

vyplývá, že není splněna zásadní podmínka právního jednání.⁷⁷ „*O právní jednání jde pouze tehdy, pokud jednající jednat chtěl.*“⁷⁸ Aby tedy mohla být vůle projevena, musí v první řadě hlavně existovat.

Nyní budou uvedeny jednotlivé typické okolnosti, které vůli zcela vylučují. V podkapitole o náležitostech vůle právního jednání již byly zmíněny některé takové případy. Jde o situace, kdy člověk sice navenek jedná, ovšem jeho jednání není v souladu s jeho vnitřním chtěním a není jednáním volným.

3.1.1 Vis absoluta

Vůle jednajícího vůbec neexistuje v případě fyzického donucení osoby k jednání. Pojem *vis absoluta* byl již nastíněn v předchozím výkladu. Jde o situaci, kdy je zcela vyloučeno volní jednání osoby, neboť je fyzicky ovládána někým jiným a jde tak o projev vůle donucující osoby.⁷⁹ O *vis absoluta* jde např. v situacích, kdy je vedena ruka člověku ochrnutému nebo jinak nemohoucímu.⁸⁰ Jako příklad je možno uvést situaci, kdy někdo násilně pohybuje rukou jiného na myši počítače a tím akceptuje např. kupní smlouvu. Ovšem ne každé fyzické donucení je právně významné. Rozhodné je takové, které bude mít za následek právě ono vadné právní jednání, a u kterého bude tedy existovat příčinná souvislost mezi jím a právním jednáním, které má být stiženo zdánlivostí. Rovněž musí být násilí protiprávní a také takového charakteru a síly, aby zcela vylučovalo vůli jednajícího a vystřídal ji právě vůli donucujícího.⁸¹ Pro vyvolání zdánlivosti právního jednání musí být vůle jednajícího vskutku vyloučena, nejde pouze o donucování k jednání např. bitím, kdy samotné jednání následně vychází z vůle jednajícího, ač ovlivněné.⁸² Nepřímé fyzické donucení může vyvolávat zdánlivost v těch případech, kdy je rovněž schopno zcela eliminovat vůli

⁷⁷ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1341

⁷⁸ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 588

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 3. 2004, sp. zn. 33 Odo 17/2002.

⁸⁰ HULVA, T. *Vady právních úkonů v soukromoprávních vztazích a jejich důsledky.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-633-2. s. 112

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 3. 2004, sp. zn. 33 Odo 17/2002.

⁸² Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 589

jednajícího.⁸³ Půjde o případy, kdy násilník k ovlivnění vůle použije návykové látky nebo například hypnózu.

3.1.2 Mimovolní projevy

Požadavek existence vůle není splněn ani v situacích, kdy svůj vnější projev jednající neovládá a nemůže ovlivnit. Jednání tedy nenastává v důsledku jeho volního rozhodnutí, ale v důsledku určitých křečových nebo reflexních projevů, projevů ve spánku apod.⁸⁴ Pokud tedy osoba akceptuje smlouvu tím, že v tiku pokývá hlavou, či mluvením ze spaní, jistě nebude naplněn požadavek přítomnosti vůle.

L. Tichý uvádí jako další případy úplné absence vůle také případy tzv. jednání na oko a mentální rezervace. Přestože se podle něj jedná o situace hraničící s nevážností vůle, posuzuje je jako úplnou neexistenci.⁸⁵ S jeho řazením těchto situací mezi případy úplné neexistence vůle se neztotožňují a shodně s dalšími autory je spatřují jako případy nedostatku vážnosti vůle. Budou proto vysvětleny v následující podkapitole práce. I přes různé pojetí toho, do jaké skupiny tyto případy zařadit, je podstatné, že jejich následkem je zdánlivost právního jednání.

3.2 Absence vážnosti vůle

Ustanovení § 552 stanoví, že za právní jednání se nepovažuje ani takové, kde nebyla projevena vážná vůle. Zatímco v minulé podkapitole šlo o vnitřní vztah jednajícího k samotnému jednání, vážnost vůle znamená psychický vztah jednajícího k následkům svého jednání. Samotná vůle jednajícího nějak se chovat přítomna je, problémem je ovšem absence jeho vůle vyvolat právní následky.⁸⁶ Vážná vůle jednajícího je přítomna, pokud jednající chce vyvolat ty následky, které jsou s jeho projevem vůle spojeny.⁸⁷ Nevážná může být vůle např. při hře,

⁸³ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1342

⁸⁴ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 560

⁸⁵ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1342-1343

⁸⁶ K tomuto více výklad v předchozí kapitole 3.1 Absence vůle

⁸⁷ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 589

v divadle či v žertu. Případy, které trpí vadou nevážnosti vůle, budou uvedeny v následujících podkapitolách.

3.2.1 Mentální rezervace

Problematickým případem je tzv. mentální rezervace. Její podstatou je, že jednající projeví určitou vůli, ovšem tajně si vyhrazuje, že ve skutečnosti takový projev vůle ani jeho následky nechce a přitom tuto výhradu navenek neprojeví. Rovněž také počítá s tím, že adresát ji nerozpozná, dokonce na to spoléhá a nevážnost se snaží zatajit úmyslně.⁸⁸ Podstatou je záměrné lhaní jednajícího, tudíž mu nepřísluší žádná právní ochrana. Pro nastoupení následků jednání a posouzení jeho zdánlivosti je podstatné, zda ten, komu je právní jednání určeno, výhradu rozpozná, či nikoliv. Pokud si adresát jednání existence výhrady nebude vědom, přísluší mu ochrana, a z toho důvodu bude právní jednání existovat a působit následky tak, jak se jevily adresátu.⁸⁹ Za těchto podmínek jednající nemůže namítat nevážnost vůle, vzhledem k tomu, že se snažil oklamat adresáta, což také vyplývá ze zásady, že nikdo nemůže namítat vlastní nepoctivost.⁹⁰

Problematické je řešení následků, pokud si je adresát výhrady vědom a rozpoznal záměr jednajícího. Dle názoru V. Berana tento fakt nemá vliv na existenci právního jednání.⁹¹ F. Melzer k tomuto uvádí, že: „*striktně vzato se o případ nevážné vůle vůbec nejedná, měla by být i v tomto případě mentální rezervace bez významu.*“⁹² Jiný názor má L. Tichý, který tuto vadu řadí mezi neexistenci vůle a uvádí, že v takovém případě je právní jednání třeba posuzovat jako nicotné. Jako důvod toho, že vůli projevenou s mentální rezervací považuje za neexistující, uvádí, že se taková situace považuje za zneužití zásady autonomie vůle, nikoliv její projev.⁹³

Jsem toho názoru, že výstižnější je zařazení problematiky mentální rezervace právě k případům vůle nevážné. K tomuto závěru docházím z důvodu,

⁸⁸ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 564

⁸⁹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1342

⁹⁰ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 589

⁹¹ Tamtéž

⁹² Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 564-565

⁹³ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1342

že jednající sám určitou vůlí projevuje, je jeho záměrem chovat se určitým způsobem, ovšem pouze vnitřně si vyhrazuje, že jeho skutečná vůle je odlišná. Jednat s vnitřní výhradou je svobodným rozhodnutím jednajícího, a je tedy, dle mého názoru, jednáním volným. Proto, že ve skutečnosti ale nechce způsobit ty následky, které projevuje, jeho vůle není vážná. V případě, kdy druhá strana výhradu nerozpozná, je z důvodu ochrany adresáta jednání samotné platné tak, jak bylo projevováno, a vnitřní výhrada jako by neexistovala. V té situaci, kdy adresát výhradu rozpozná, se přiklání k názoru, že by se mělo jednat o právní jednání zdánlivé, neboť projev vůle postrádá jakoukoliv relevanci tím, že oběma stranám je známa skutečná vůle jednajícího a jsou si vědomy, že si projevovanou vůlí jednající nepřeje být vázán a nemyslí ji vážně. Pokud by takové jednání bylo považováno za dále existující, vyvstávala by otázka poctivosti naopak adresáta, který, ač vnitřní výhradu rozpoznal, z určitých důvodů mohl doufat, že jednání bude působit následky dle toho, jak bylo projevováno. V takové situaci by tedy projevované jednání mělo být považováno za neexistující a mělo by dojít k novému jednání mezi účastníky a k vyjasnění pravé vůle. Tento závěr lze odvodit také z judikatury. Nejvyšší soud uvedl, že pokud druhé straně není neváznost známa, jde o mentální rezervaci, která nemá vliv na platnost právního úkonu.⁹⁴ Z čehož lze *a contrario* vyvodit, že pokud je výhrada adresátovi zřejmá, vliv na platnost úkonu nastává. Jedná se o starší rozhodnutí, tudíž v dnešní době lze pojem neplatnost zaměnit za zdánlivost. Uvedené lze znázornit na příkladu, kdy osoba A se již delší dobu snaží usilovně přesvědčit osobu B, aby jí prodala starožitný předmět. Osoba B jednoho dne po dlouhém přemlouvání osobou A souhlasí s uzavřením kupní smlouvy, ovšem jen z důvodu, aby měla v tu chvíli od A klid. Ve skutečnosti ale předmět prodat nehodlá. Pokud A spoléhal na vážnost jednání, bude považováno za existující, ovšem pokud A rozpoznal, že B prodej nemyslí vážně, bude takové jednání pouze zdánlivým.

3.2.2 Simulace

Pod pojem simulace bývají často řazena i jednání na oko, nebo např. v žertu. V případě jednání na oko jde o situaci, kdy strany projeví svoji vůli, ovšem jen proto, aby vyvolali vnější dojem takového jednání, přičemž jím nemíní být vázány a spojovat s ním právní následky. Chtějí jen vzbudit dojem takového

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 03. 2008, sp. zn. 26 Cdo 2188/2006

jednání, přičemž ho nemíní uskutečnit. Cílem takové situace bývá oklamání někoho třetího a tradičně je považováno jako jednání zdánlivé.⁹⁵ Záměrem jednajícího tedy není, aby adresát právního jednání jeho nevážnost nerozpoznal, čímž se liší od případů mentální rezervace. L. Tichý i tento případ řadí mezi ty, kdy vůle vůbec neexistuje, neboť strany chtějí pouze vzbudit dojem takového jednání. Tím ho odlišuje od případu simulace, který již mezi nevážné právní jednání řadí. Já, obdobně jako u předchozí podkapitoly, v něm spatřuji spíše nedostatek vážnosti vůle, neboť opět samotné rozhodnutí vzbudit dojem takového vychází z vůle jednajících. To, že s tímto projevem vůle nezamýšlí spojovat žádné právní následky, je projevem nevážné vůle. Jako příklad jednání naoko je možno uvést situaci, kdy se zájemce již nějakou dobu snaží odkoupit určitý pozemek, zatímco majitel k prodeji nechce přistoupit. Aby zájemce odradil, společně s třetí osobou se dohodne, že budou předstírat, že majitel této třetí osobě pozemek prodal.

Ačkoli L. Tichý uvádí případy jednání na oko a případy simulace zvlášť, jedná se skoro o totéž, proto se jimi tato práce zabývá na stejném místě. Rozdílem je, že při jednání na oko, nemají strany za cíl učinit žádné právní jednání. Při simulaci v užším smyslu, v jakém bude nyní vysvětlena, je jejich záměrem zakrýt jiné právní jednání. Jedná se o situace, kdy strany předstírají určité jednání, aby jím zastřely jiné právní jednání, které představuje jejich skutečnou vůli.⁹⁶ Příkladem může být situace, kdy spolu příbuzní při prodeji nemovitost navenek uzavřou darovací smlouvu namísto kupní, přestože ve skutečnosti jde o prodej. Může tomu tak být z důvodu, aby se vyhnuli platbě daně z nabytí nemovitosti nebo daně z příjmů. Vzhledem k tomu, že u simulovaného právního jednání není vůle ke způsobení právních následků, není tak naplněna podmínka vážnosti vůle a jde o právní jednání zdánlivé. Zastřené právní jednání se pak posuzuje samostatně.⁹⁷

⁹⁵ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1343

⁹⁶ TICHÝ, L., *Obecná část občanského práva. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-483-4. s. 264

⁹⁷ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 581

3.2.3 Další případy nevážné vůle

Dalšími případy nevážné vůle jsou jednání v žertu, ve hře, nebo např. při výuce a v dalších obdobných případech. Jejich podstatou je, že není záměrem jednajícího, aby nevážnost vůle nebyla rozpoznána, a to ani s cílem oklamat někoho dalšího. Jeho cílem je adresáta pobavit, zaujmout, ohromit, překvapit apod.⁹⁸

3.3 Nesrozumitelnost a neurčitost projevu

O právní jednání se dle § 553 NOZ vůbec nejedná také v případě, že nelze zjistit jeho obsah z důvodu nesrozumitelnosti nebo neurčitosti. Rozpoznání obsahu právního jednání je věcí interpretace. Stanovení jeho neurčitosti nebo nesrozumitelnosti tedy předpokládá i bezvýsledný pokus o výklad, což NOZ v tomto ustanovení zdůrazňuje.⁹⁹

3.3.1 Srozumitelnost

Cílem právního jednání je vyvolat právní následky a musí z něho být zjistitelné, které to jsou, čeho chce jednající dosáhnout, a jaká je tedy jeho právně relevantní vůle. Není-li to z projevu vůle možno vyvodit, je právní jednání nesrozumitelné.¹⁰⁰ „Nesrozumitelný je projev vůle tehdy, když nelze vůbec zjistit, co chtěl jednající projevít.“¹⁰¹ Nesrozumitelnost se vztahuje k formální stránce projevu vůle, k jejímu výrazovému vyjádření. Jde tedy o formu a prostředky, jakými je vůle sdělována, zda jim lze porozumět a rozpoznat z nich obsah projevu, tedy jaká práva a povinnosti mají být jednáním založeny.¹⁰²

Nesrozumitelnost se rozlišuje relativní a absolutní. Relativní znamená nesrozumitelná pouze vůči některým osobám a má význam v případě adresovaných právních jednání. Pokud není srozumitelná adresátu právního jednání, pak následkem bude zdánlivost. Příkladem může být učinění právního

⁹⁸ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1345-1346

⁹⁹ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 566

¹⁰⁰ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 590

¹⁰¹ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 566

¹⁰² Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1978

jednání v jazyce, jemuž adresát nerozumí. U právních jednání neadresných způsobuje zdánlivost pouze absolutní nesrozumitelnost, která znamená nesrozumitelnost pro všechny.¹⁰³

3.3.2 Určitost

„*Určitost projevu vůle je taková jeho vlastnost, kdy projev vůle směřuje k jednoznačným právním následkům.*“¹⁰⁴ Zatímco nesrozumitelnost se vztahuje k rozpoznání obsahu, co se jeho formální a výrazového stránky týče, neurčitost se týká stránky obsahové a znamená, že projev vůle ve svém obsahu jako celek nepůsobí jednoznačným dojmem a vyvolává v adresátovi pochybnosti o významu jednání. Důvody, pro které je možno dojít k závěru neurčitosti, mohou být používání neurčitých a zavádějících pojmů, rozporuplnost vyjádřené vůle, nebo absence některého ustanovení ve smlouvě. Od posledně uvedeného je třeba odlišovat případy, kdy si strany určité záležitosti neujednaly záměrně a dohodly se na pozdějším ujednání.¹⁰⁵ Není ovšem na místě hledět striktně na samotný projev vůle, protože určité následky strany mohou opomenout sjednat a přitom vyplývají ze zákona nebo např. ze zavedené praxe stran.¹⁰⁶

3.3.3 Dodatečné vyjasnění

Nesrozumitelnost a neurčitost jsou jediné vady způsobující zdánlivost právního jednání, u kterých zákon předpokládá možnou nápravu. V odst. 2 § 553 stanoví, že pokud dojde k dodatečnému vyjasnění projevu vůle mezi stranami, k této vadě se nepřihlíží a na právní jednání se hledí jako na existující od počátku. Důvodová zpráva k NOZ uvádí, že dochází ke zmírnění striktního následku zdánlivosti po vzoru mezinárodního zákoníku obchodu.¹⁰⁷

Podstatou je, že jednající, s cílem již jasně a srozumitelně stanovit obsah svého jednání, tak učiní novým projevem vůle. Vyjasnění je tedy rovněž právním jednáním. Je třeba rozlišit vyjasnění od zcela nového provedení právního jednání. Rozlišovacím kritériem je vůle jednajícího, zda je jeho cílem napravit původní

¹⁰³ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 567

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ TICHÝ, L., *Obecná část občanského práva. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-483-4. s. 274

¹⁰⁶ Více k následkům v kapitole 1.2 Následky právního jednání

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 137

jednání, či provést zcela nové. Pokud jde o formu, vyjasnění musí mít tutéž, která je vyžadována pro vyjasňovaný projev. Určitý problém může nastat s tím, že účinky vyjasnění nastávají *ex tunc*, neboť taková situace může založit nevýhodné postavení jedné ze stran. V takové situaci je třeba zohledňovat zájmy obou stran, dbát na ochranu třetích osob a zjišťovat, zda není v daném případě správnější posuzovat toto jednání jako nové s účinky *ex nunc*.¹⁰⁸

3.4 Následky zdánlivosti

NOZ oproti minulé právní úpravě zavádí zdánlivost jako samostatný následek právního jednání. Doteď se jednalo o vady, které byly postihovány absolutní neplatností. Důsledkem této sankce se k právnímu jednání nepřihlíží a stává se neexistujícím. Zdánlivost není třeba namítat, soud k ní přihlédne z úřední povinnosti.

Sankce zdánlivosti je absolutní neplatnosti poměrně podobná. Rozdíl spočívá v tom, že zdánlivé právní jednání je považováno, jako by vůbec neexistovalo, tudíž, nejen že nevyvolává zamýšlené následky, ale nevyvolává žádné, neboť něco, co není, nemůže působit následky. S tím souvisí otázka, jak je to s následkem povinnosti k náhradě škody, který neplatnost může založit na základě § 579 odst. 2. Na rozdíl od neplatnosti zdánlivé právní jednání takovou povinnost vyvolat nemůže, neboť, jak již bylo řečeno, nevyvolává žádné následky. Je tomu tak také z důvodu, že zdánlivost má buď působit k ochraně jednajícího (např. u *vis absoluta* nebo mimovolních projevů) a povinnost k náhradě škody by tuto ochranu popřela, případně byla zdánlivost zjevná natolik, že druhé straně nepřísluší ochrana.¹⁰⁹ Tentýž závěr uvádí i důvodová zpráva k NOZ, když upozorňuje na rozdíl v tomto ohledu mezi neplatností a zdánlivostí.¹¹⁰ Jak ale uvádí L. Tichý, takovýto výklad není možné považovat za korektní a osobám v dobré víře v existenci právního jednání by měla náležet stejná ochrana, jako je tomu v případě neplatnosti. Opačné řešení neodpovídá základním principům NOZ, jimiž jsou dle § 3 odst. 2 písm. f), že nikomu nelze odeprít, co mu po právu náleží, a také, jak stanoví § 6 odst. 2, že nikdo nesmí těžit

¹⁰⁸ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 569

¹⁰⁹ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 572-574

¹¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 137

z vlastního nepoctivého jednání.¹¹¹ Proto by zdánlivá právní jednání měla podléhat obdobnému režimu jako neplatná. To se týká rovněž analogického použití § 587 odst. 2, podle kterého je povinen nahradit újmu ten, kdo přivedl jiného k právnímu jednání hrozbou nebo lstí. Vzhledem k tomu, že se jedná o případy hrozby násilí, o to spíše by mělo být ustanovení aplikováno v situacích, kdy je násilí přímo použito k vyloučení vůle jednajícího. Zdánlivost ovšem může vyvolat stav bezdůvodného obohacení. Vzhledem k tomu, že právní jednání neexistuje, plnění na jeho základě poskytnuté se stává plněním bez právního důvodu.¹¹²

¹¹¹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1343-1344

¹¹² Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1984

4 Neplatnost právních jednání

Neplatnost je dalším následkem vadných právních jednání. Na rozdíl od zdánlivosti, právní jednání vzniká a existuje, ale je mu odepřena schopnost způsobit zamýšlené následky. Neznamená to ale, že by neplatné právní jednání nevyvolávalo následky žádné. V jeho důsledku mohou určité následky nastat, ovšem takové, které nebyly cílem jednajícího. Příkladem může být vznik povinnosti k náhradě škody.¹¹³

NOZ se neplatnosti právního jednání věnuje v oddílu 6 dílu 1 hlavy V. V této části zákona nalezneme ustanovení, která se týkají obecných předpokladů neplatnosti právního jednání, vymezují jeho povahu a rozsah. Rovněž stanoví určitá pravidla výkladu, možnosti zhojení a postupně také jednotlivé důvody neplatnosti.

Neplatnost je následkem nedodržení náležitostí právního jednání, který by měl nastávat jen ve výjimečných situacích. Jde o takové nedostatky, které nejsou natolik elementární, aby bylo třeba přistoupit ke zdánlivosti právního jednání, ale nelze je ani přehlédnout, proto zákon přistupuje k postihu neplatnosti. Rozdílem od předchozí právní úpravy dochází k favorizaci relativní neplatnosti před absolutní, ale hlavně také k výslovnému zákonnému zakotvení preference platnosti. Což je stanoveno zásadou *in favorem negoti* přímo v ustanovení, které uvozuje samotný oddíl týkající se neplatnosti.¹¹⁴

V případě, že nastane okolnost, která je příčinou neplatnosti právního jednání, pro další postup a nastoupení následků neplatnosti je podstatné rozlišení mezi neplatností absolutní a relativní. Tyto dva druhy neplatnosti budou tedy vysvětleny v následujících dvou podkapitolách, po kterých budou rozebrány hlavní důvody neplatnosti a také její následky.

4.1 Absolutní neplatnost

Absolutní neplatnost je tím tvrdším následkem ze dvou možných druhů neplatnosti. Je nejpřísnějším následkem vadných právních jednání, pokud se nejedná o nedostatky postihované zdánlivostí. Jde o postih, který zapříčiňuje, že

¹¹³ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 610-611

¹¹⁴ HULMÁK, M. *Právní jednání a jeho vady*. Rekodifikační novinky. 2012, 8, s. 2.

právní jednání již od počátku nevyvolává zamýšlené právní následky.¹¹⁵ Může ale vyvolat např. povinnost k náhradě škody, nebo může být příčinou bezdůvodného obohacení.¹¹⁶

Tento institut byl v OZ primární sankcí vadných právních jednání, kterou byla postihována celá řada nedostatků. V případě, že zákon mluvil o neplatnosti, šlo zásadně o neplatnost absolutní. Byla jí postihována většina vad s výjimkou těch, které byly taxativně stanoveny jako důvod relativní neplatnosti. NOZ toto pojetí zcela mění. Dochází tak k potlačení významu absolutní neplatnosti a naopak je dána přednost neplatnosti relativní.

Základním rysem, který charakterizuje absolutní neplatnost, je, že jejím cílem není pouze ochrana zájmů některých osob, nýbrž i ochrana veřejného zájmu. Nezaměřuje se tedy jen na zájem jednotlivce, nýbrž na ochranu hodnot společnosti jako celku nebo její určité části. Proto není možné ponechat na uvážení dotčených osob, zda chtějí právní jednání postihnout neplatností, ale je potřeba zásahu veřejné moci. Absolutní neplatnost ovšem nevyvolává jakékoliv porušení veřejného zájmu, ale pouze takové, které představuje zjevný rozpor s dobrými mravy, zjevné narušení veřejného pořádku porušením zákona nebo počáteční nemožnost plnění. Jedná se o požadavky, jež jsou vyjádřeny v samotném úvodu NOZ v § 1 odst. 2, který zakazuje ujednání porušující dobré mravy nebo veřejný pořádek. Jde o pravidla, na nichž je nutno bezpodmínečně trvat, a na jejichž zachování je silný veřejný zájem.¹¹⁷

Další rozdíly od relativní neplatnosti lze spatřovat ve způsobu jejího uplatňování. K absolutní neplatnosti se přihlíží zásadně z úřední povinnosti. Nastává přímo ze zákona, bez ohledu na vůli jednajících a bez nutnosti jakékoliv aktivity osob nebo státních orgánů.¹¹⁸ Neplatnost právního jednání může stanovit pouze soud. Ani ten ovšem po důvodu absolutní neplatnosti nepátrá z vlastní iniciativy, je potřeba, aby byla zřetelná bez dalšího, nebo vyšla na povrch

¹¹⁵ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1349

¹¹⁶ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 784

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2135

z tvrzení účastníků nebo jiným patrným způsobem.¹¹⁹ Skutečnost, že soud k absolutní neplatnosti přihlíží *ex offio*, ale neznamená, že by ji kdokoliv nemohl namítat. Dovolání se absolutní neplatnosti je zde míněno ve smyslu upozornění soudu na tuto skutečnost. Možnost domáhat se určení absolutní neplatnosti není omezena na konkrétní osoby a dovolat se jí může každý. K jejímu uplatnění nejsou stanoveny ani žádné lhůty, a může být tedy uplatněna bez časového omezení.¹²⁰

Ustanovení, které absolutní neplatnost zakotvuje, je § 588. Je vyjádřena slovy, že k takové neplatnosti soud přihlédně i bez návrhu. Toto ustanovení rovněž vymezuje důvody absolutní neplatnosti, přičemž se jedná o taxativní výčet a jen tyto důvody mohou působit následek absolutní neplatnosti. Těmito příčinami jsou zjevný rozpor s dobrými mravy, počáteční nemožnost plnění nebo rozpor se zákonem, který zjevně narušuje veřejný pořádek. Kromě takto stanovených důvodů může absolutní neplatnost způsobit rovněž nenaplnění způsobilosti k právnímu jednání, podstatný omyl, nebo nezachování povinné formy právního jednání.¹²¹ Ovšem u posledně zmíněných důvodů, které nejsou v zákoně uvedeny v místě § 588, nebude absolutní neplatnost následkem v každém jediném případě. O jednotlivých důvodech bude blíže pojednáno v následujících kapitolách.

4.2 Relativní neplatnost

Poměrně novým je institut relativní neplatnosti, který byl do našeho právního řádu začleněn novelizací s účinností od roku 1983. V této době byla užívána, ale jen omezeně v taxativně vymezených případech. Do popředí se dostává až s účinností NOZ. Odlišný přístup než OZ již v té době zastával obchodní zákoník,¹²² který neplatnost vymezoval v obecném pojetí, obdobně jako tomu je v současné právní úpravě.¹²³ V NOZ relativní neplatnost představuje základní a obecnou formu neplatnosti, zatímco minulá právní úprava takto pojímala neplatnost absolutní. Nyní se přitom absolutní neplatnost uplatní pouze

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 02. 08. 2018, sp. zn. 26 Cdo 218/2017; Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4841/2007; Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 05. 2007, sp. zn. 29 Odo 784/2005

¹²⁰ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2135

¹²¹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1485

¹²² Zákon č. č. 513/1991 Sb.

¹²³ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2120

z taxativně stanovených důvodů a ve všech ostatních případech se bude jednat o neplatnost relativní. Takovéto pojetí lze hodnotit jistě pozitivně, neboť klade důraz na autonomii vůle stran tím, že je na vůli účastníku, zda jednání ponechají v platnosti. Rovněž je také projevem zásady preference platnosti právního jednání tím, že nepůsobí neplatnost automaticky, ale až v případě, že strany vyjádří takovou vůli.

Institut relativní neplatnosti se uplatní v případě, že je účelem neplatnosti toliko ochrana zájmů určité osoby.¹²⁴ Jejím cílem je tedy zabránit nežádoucím následkům, které by mohly vzniknout účastníkům právního jednání nebo jiným dotčeným osobám, nikoli že by byl ohrožen zájem celé společnosti nebo její větší části. Jako relativní je nazývána z důvodu, že se neuplatní vždy. Jestliže existuje důvod pro relativní neplatnost, neznamená to ještě samo o sobě, že nastanou její následky. Na rozdíl od absolutní neplatnosti nenastává bez dalšího. Právní jednání tak zůstává prozatímně platné a vyvolává právní následky, přičemž neplatnost je ale reálnou možností, která může nastat. K tomu je potřeba, aby osoba, již neplatnost prospívá, resp. k jejíž ochraně je neplatnost na místě, se jí dovolala. Rozhodujícím prostředkem pro toto dovolání je tzv. námitka neplatnosti.¹²⁵ OZ tento institut znal pod názvem „dovolání se neplatnosti“, ale jde pouze o terminologickou odlišnost, neboť jeho obsah zůstává i v současnosti stejný.

Námitka neplatnosti představuje jednostranný projev vůle, kterým dává jednající najevo, že právním jednáním nemíní být vázán s uvedením skutečnosti, ve které spatřuje vadu způsobující neplatnost.¹²⁶ Vhodné je rovněž zmínit, že se jedná o hmotněprávní institut,¹²⁷ pro který není stanovena konkrétní forma.¹²⁸ S označením „námitka“, která bývá typicky pojímána jako pojem procesní, totiž vyvstávají různé názory na to, jakým způsobem ji lze uplatnit. J. Hurdík zastává názor, že námitka musí být uplatněna u soudu.¹²⁹ Ke stejnému pojetí se přiklání

¹²⁴ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 624

¹²⁵ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1476-1477

¹²⁶ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 776

¹²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 141

¹²⁸ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 777

¹²⁹ HURDÍK, J., *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3. s. 180

rovněž M. Zuklínová.¹³⁰ Tento závěr je vyvrácen jinými autory s tím, že ji lze uplatnit i mimosoudně.¹³¹ Jak již bylo uvedeno, změna pojmu „dovolání se neplatnosti“ je pouze úpravou terminologickou a nebylo cílem zákonodárce měnit jeho obsah, což vyplývá ze zákona i důvodové zprávy.¹³² Vzhledem k tomu, je možno použít závěry dřívější judikatury, která rovněž určuje i mimosoudní možnost uplatnění.¹³³ Další podmínkou, aby námitka neplatnosti mohla vyvolat právní následky, je doručení zbylým účastníkům právního jednání, resp. všem účastníkům, pokud tuto námitku vznáší třetí osoba. Teprve momentem doručení do sféry každého z účastníků vzniká právní jednání, kterým je vznesení námítky neplatnosti.¹³⁴

Oprávněným k uplatnění námítky, jak již také vyplývá z předchozího výkladu, je osoba, k jejíž ochraně připadá neplatnost právního jednání v úvahu. To, které osoby to jsou, zákon na mnoha místech uvádí, např. v § 587 odst. 1 je takto výslovně jmenován ten, kdo byl k jednání přinucen. Pokud zákon oprávněného výslovně nedefinuje, mohou se neplatnosti dovolat všichni účastníci právního jednání, kteří splňují požadované obecné podmínky.¹³⁵ Ojedinele může být oprávněna i osoba třetí, a to za předpokladu, že se jedná o jednoho z manželů, přičemž ten druhý učinil právní jednání bez jeho souhlasu. Zákonodárce ale oprávněnou osobu určuje i negativním vymezením v § 579 odst. 1, a to tak, že ti, kteří vadu mající za následek neplatnost sami způsobili, nemají možnost se této sankce dovolávat. Taková osoba si v souladu se zásadou, že nikdo nesmí těžit

¹³⁰ Zuklínová, M. In ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2013, 192 s. ISBN 978-80-7201-918-2. s. 152.

¹³¹ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 625, dále Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2123, Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 777

¹³² SPÁČIL, J. Některé sporné otázky relativní neplatnosti v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, č. 5, s. 174-175.

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 02. 2007, sp. zn. 21 Cdo 948/2006: „K tomu, aby nastaly účinky tzv. relativní neplatnosti, zákon - jak dovodila již ustálená judikatura soudů - nestanoví, že by se její dovolání muselo stát žalobou (vzájemnou žalobou) podanou u soudu nebo námitkou v rámci obrany proti uplatněnému právu (nároku) v řízení před soudem; postačuje tedy, aby oprávněná osoba uplatnila tzv. relativní neplatnost právního úkonu "mimosoudně".“

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 3957/16

¹³⁵ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1477

z vlastního nepoctivého jednání, nezaslouží ochranu, pokud svým jednáním sama vadu jednání zapříčinila.¹³⁶

Do té doby, než oprávněná osoba uplatní námitku neplatnosti, je právní jednání považováno za platné. V případě, že se taková osoba neplatnosti dovolává a její námitka je důvodná, právní úkon je neplatný *ex tunc*, čili již od svého počátku.¹³⁷

Možnost uplatnění relativní neplatnosti je, na rozdíl od absolutní, omezena lhůtou. Tou je obecná promlčecí lhůta, jež činí tři roky.¹³⁸ Jde o opatření, které propívá zásadě ochrany právní jistoty, neboť pokud by žádné časové omezení neexistovalo, oprávněná osoba by mohla učinit právní jednání neplatným prakticky kdykoliv a celý právní styk by se nesl v dlouhé nejistotě. Poté co promlčecí lhůta marně uplyne, právní jednání se stává trvale platným.¹³⁹

Relativní neplatnost tedy představuje právo, nikoliv nutný následek. Je dalším projevem důrazu NOZ na zásadu autonomie vůle, neboť je zcela na rozhodnutí dotčené osoby, zda námitky neplatnosti využije, či zda bude chtít vadné právní jednání ponechat v platnosti a být jím dále vázána.

4.3 Hlavní důvody neplatnosti

V § 580 a násl. NOZ vyjmenovává důvody, které jsou hlavními příčinami neplatnosti právního jednání. Jde o nesplnění náležitostí, které by právní jednání mělo naplňovat. Tyto náležitosti *a contrario* vyplývají právě z těch zákonných ustanovení, která stanovují důvody neplatnosti. Co se týče formy, tato náležitost může vyplývat také z ujednání stran. Jak již vyplývá ze samotného slovního spojení „hlavní důvody“, NOZ vyjma vad uvedených v zákoně na tomto místě stanoví následek neplatnosti i z různých specifických důvodů v jiných částech zákona. Příkladem možno uvést § 1796, který stanoví jako neplatný případ lichvy, nebo § 1493, který stanoví neplatným takové jednání, kdy zůstavitel pořídí závěť jinak než formou veřejné listiny v době, kdy jsou mu poskytovány služby

¹³⁶ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2124

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 09. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1994/2014

¹³⁸ Tato lhůta počíná běžet dnem, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé, tj. kdy se osoba dozvěděla o takových vadách jednání, jež jsou důvodem neplatnosti, nebo se o nich dozvědět měla a mohla a kdy mohli být uplatněni u dalších účastníků. Viz § 619 odst. 1 a 2 NOZ.

¹³⁹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1478

zdravotnickým nebo sociálním zařízením, a jako dědice stanoví osobu, která v rámci tohoto zařízení působí. Nyní k jednotlivým hlavním důvodům neplatnosti.

4.3.1 Rozpor se zákonem

Právní jednání se dostává do rozporu se zákonem ve chvíli, kdy není v souladu s určitou právní normou. Musí se jednat o právní normu kogentní, neboť od dispozitivní právní normy je možno se odchýlit, aniž by to, až na výjimky,¹⁴⁰ přinášelo negativní právní následky.¹⁴¹

Rozhodujícím je vzájemný časový vztah dotčeného právního předpisu a učiněného odporujícího jednání. Mohou nastat dva případy. Prvním je, pokud by právní jednání vzniklo dříve, nežli vzešlo v platnost zákonné ustanovení zavádějící povinnost, se kterou by jednání bylo v rozporu. V takovém případě následek neplatnosti z daného důvodu nastat nemůže, neboť není možno, aby zákon působil retroaktivně. Můžou nadejít odlišné důsledky,¹⁴² ovšem nikoli neplatnost z důvodu rozporu se zákonem, neboť právní předpis musí existovat nejpozději v okamžiku, kdy je právní jednání učiněno. Druhým případem, kdy vyvstává otázka vzájemného časového působení, je ten, kdy právní jednání je učiněno za existence právního předpisu, který zakládá jeho rozpor se zákonem, ten je ovšem později zrušen. Pokud právní jednání bylo uskutečněno za okamžiku existence tohoto odporujícího zákona, nemá jeho následné zrušení vliv na následek neplatnosti a ta může nastat.¹⁴³

V případě neplatnosti v důsledku rozporu se zákonem je možno velice zřetelně spatřovat tendence zákonodárce NOZ k prosazení zásady preference platnosti právních jednání. Zatímco OZ stíhal neplatností každý rozpor se zákonem jako takový, NOZ mění toto pojetí a zakotvuje určité další požadavky, tudíž rozpor se zákonem nebude způsobovat neplatnost bez dalšího. Jak stanoví § 580 v odst. 1, „*neplatné je právní jednání, které se přičí dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje.*“ Aby tedy tato vada měla za následek neplatnost, musí to rovněž vyžadovat smysl

¹⁴⁰ V případě markantního a významného odklonu od dispozitivní právní normy, může připadat v úvahu potencionální rozpor s dobrými mravy.

¹⁴¹ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 617

¹⁴² Tento následný zákaz může vyvolat pozdější nemožnost plnění.

¹⁴³ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 726

a účel zákona. Bez naplnění této podmínky právní jednání zůstane v platnosti. Tento požadavek je zřetelným projevem již zmíněné zásady preference platnosti. Již za dob minulé právní úpravy se ovšem objevovali úvahy kritizující tehdejší pojetí OZ. I samotná důvodová zpráva k NOZ upozorňuje na to, že ač dochází k upuštění od dosavadního širokého pojetí, již někteří tehdejší představitelé upozorňovali na skutečnost, že ne každý rozpor se zákonem je důvodem neplatnosti, a předjímalí nutnost změny tohoto konceptu.¹⁴⁴ Příkladem autora, který se stavěl proti tehdejšímu pojetí, možno uvést I. Telce a jeho článek s výstižným názvem „*Není rozpor se zákonem jako rozpor se zákonem.*“¹⁴⁵ Také Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 6. 4. 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04 vyjádřil názor, že pro určení následku neplatnosti z důvodu rozporu se zákonem není možné lpět pouze na gramatickém výkladu dané normy, ale je třeba brát v úvahu i její účel.¹⁴⁶ NOZ tedy od formalistického pojetí minulé právní úpravy odstupuje a výslovně stanoví nový přístup, který lépe odpovídá principům soukromého práva.

Probíraná problematika rozporu se zákonem v sobě zahrnuje rovněž tzv. obcházení zákona. Jeho podstatou je, že jednající má za cíl určité jednání, které by ale v důsledku rozporu se zákonem mohlo být postiženo jako neplatné. Vzhledem k tomu, že se jednající chce takovému následku vyhnout, použije pro své jednání takové prostředky, jaké právo nezakazuje, přičemž jeho záměrem ale stále zůstává dosáhnout cíle původně zamýšleného. Jeho úmyslem tedy není chovat se po právu, nýbrž zákonnými prostředky dosáhnout pro právo nežádoucího výsledku.¹⁴⁷ OZ ve svém § 39 výslovně neplatnost obcházení zákona zakotvoval. Navzdory tomu, že NOZ tak již nečiní, nelze ale usuzovat, že by v současné době bylo takové jednání dovolené. Za rozpor se zákonem bude takový případ považován i nadále, neboť cíle sledované právním jednáním neodpovídají smyslu a účelu zákona.

¹⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 141

¹⁴⁵ TELEEC, I. *Není rozpor se zákonem jako rozpor se zákonem. Právní rozhledy.* 2004, č. 5, s. 161-168.

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 06. 04. 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04: „*Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro rozpor se zákonem nebo proto, že zákon obchází, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu. Ústavní soud kromě toho zdůrazňuje, že v soukromoprávní sféře ne každý rozpor se zákonem má automaticky za následek absolutní neplatnost právního úkonu.*“

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 01. 04. 2003, sp. zn. II. ÚS 119/01

V souvislosti se zaměřením NOZ na upřednostnění neplatnosti relativní před absolutní, je stanoven další speciální požadavek na rozpor se zákonem, tentokrát takový, který rozpor se zákonem musí naplňovat, aby neplatnost byla posouzena jako absolutní. Tímto předpokladem je, že takový rozpor se zákonem současně narušuje veřejný pořádek a toto narušení je zjevné.

Na to tedy plynule navazuje otázka, zda posoudit následky rozporu se zákonem jako neplatnost relativní či absolutní. Požadavek konfliktu se smyslem a účelem zákona, který je zakotven v § 580, je třeba zkoumat na místě prvním, neboť bez něho neplatnost nastat vůbec nemůže. Teprve po tomto zjištění je potřeba zvažovat, zda půjde o neplatnost relativní či absolutní.¹⁴⁸ Pro nastoupení následků absolutní neplatnosti je třeba, aby takové právní jednání pro rozpor se zákonem současně zjevně narušovalo veřejný pořádek, jak upravuje § 588. I přes to, že smysl a účel zákona si budou žádat neplatnost právního jednání, bez naplnění podmínky zjevného narušení veřejného pořádku zůstane právní jednání dále v platnosti a bude moci způsobovat zamýšlené následky, dokud nebude neplatnost namítnuta. V takovém případě půjde totiž o neplatnost relativní, která je zakotvena v § 586 a k nastoupení jejích následků je potřeba tento rozpor namítnout.

V souvislosti s právě zmíněným se na tomto místě hodí vysvětlit pojem veřejný pořádek. Ten představuje neurčitý právní pojem, jehož legální definici bychom v našem právním řádu hledali marně. Proto při jeho vymezení je třeba vycházet z právní teorie a judikatury. Nejvyšší správní soud již dříve poukázal na skutečnost, že tento pojem je používán v rozličných spojitostech a různých právních odvětvích, a je tedy třeba jej vykládat v rámci aplikace konkrétního předpisu a ve vztahu k onomu konkrétnímu odvětví.¹⁴⁹ Bylo by možno uvést celou řadu různých definic, přičemž jejich jádro se ale zpravidla shoduje. Jedná se o určitý souhrn zájmů, které právo hájí a zabezpečuje, a které jsou dle obecně přijímaných zásad a východisek pojímány jako natolik významné, že nutnost jejich ochrany a uchování převažuje nad obecně přijímanou zásadou

¹⁴⁸ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 190-191

¹⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 05. 2007, sp. zn. 2 As 78/2006

v soukromoprávní sféře, kterou je autonomie vůle účastníků.¹⁵⁰ Důvodová zpráva k NOZ uvádí, že „*veřejný pořádek prostupuje celé právo a zahrnuje pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti.*“¹⁵¹

Nad použitím pojmu veřejného pořádku v souvislosti s absolutní neplatností právních jednání se pozastavuje J. Handlar. Ten ustanovení zavádějící veřejný pořádek jako rozlišovací kritérium pro absolutní a relativní neplatnost pokládá za bezpředmětné, neboť je zkoumání rozporu s veřejným pořádkem součástí zjišťování smyslu a účelu zákona a jeho konkrétního ustanovení. To, zda smysl a účel zákona vyžadují relativní či absolutní neplatnost, považuje za základní rozlišovací kritérium mezi nimi a kritérium narušení veřejného pořádku je, dle něj, nadbytečné. Tudíž pokud by smyslu a účelu zákona bylo možno dostat pouze prostřednictvím absolutní neplatnosti, nastala by i přes to, že zjevné narušení veřejného pořádku by nebylo možné shledat. Jako příklad předkládá § 2053 a porušení jím předepisované písemné formy pro uznání dluhu, což je vada, ve které nelze spatřovat porušení veřejného pořádku, a i přes to by podle Handlara měla být sankcionována absolutní neplatností, neboť by takové řešení nejlépe odpovídalo účelu, který má toto ustanovení naplňovat.¹⁵² Skutečnost, že takto uvedený příklad nenarušuje veřejný pořádek, považuji za zřejmé. Ovšem s Handlarovým názorem, že by účelu zákona nebylo možno dosáhnout jinak než stanovením absolutní neplatnosti, se neztotožňuji. Uvedené ustanovení směřuje toliko k ochraně jednotlivých zúčastněných osob, usilování o ochranu všeobecného zájmu v něm nespátřuji. A právě z toho důvodu by měla tato situace spadat pod § 586 a být postižena neplatností relativní.¹⁵³ Na závěr je třeba dodat, že v souvislosti s požadavkem narušení veřejného pořádku se také objevuje neurčitý právní pojem „zjevný“, jenž bude vysvětlen v následující kapitole v souvislosti s dobrými mravy.

¹⁵⁰ PAULDURA, L. a kol. *Slovník právních pojmů. Občanský zákoník*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-660-0. s. 184, obdobně také např. Melzer, F. in *Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku. Právní rozhledy*. 2013, č. 7, s. 253.

¹⁵¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 32

¹⁵² Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2084-2085

¹⁵³ K tomuto blíže kapitola 4.3.5 Nedostatek formy

4.3.2 Rozpor s dobrými mravy

Rozpor s dobrými mravy je také jeden z důvodů, které stanovuje NOZ jako hlavní důvody neplatnosti a uvádí ho, stejně tak jako rozpor se zákonem, v § 580. I přes to, že v zákoně je tento důvod zmiňován jako první, v této práci je rozebírán až na místě druhém, neboť takovéto seřazení lépe odpovídá logice výkladu v případě, že má být na problematiku dán ucelený náhled. Je tomu tak proto, že v první řadě je třeba zjišťovat, zda právní jednání neodporuje právě zákonu tak, jak je rozebíráno v minulé kapitole. Pokud tomu tak je, zkoumání souladu s dobrými mravy bude již bezpředmětné. To přichází na řadu právě až v případě, že nebude shledán rozpor se zákonem.¹⁵⁴ Právní řád je sice založen tak, aby zohledňoval rozhodující hodnotové postoje společnosti, není je ovšem schopen obsáhnout stabilně a v celém rozsahu, neboť ty se mění v průběhu času. Proto je jako jeden z obecných korektivů zakotven také požadavek dobrých mravů.¹⁵⁵ Zákon je také možno pojímat tím způsobem, že konkretizuje obsah dobrých mravů, a ustanovení zakazující rozpor s ním má tedy přednost jako *lex specialis* oproti širšímu pojmu dobrých mravů. Bude tomu tak často i v případech, kdy jednání nebude možno postihnout neplatností pro rozpor se zákonem z důvodu, že nebude naplněna podmínka potřebnosti takového řešení s ohledem na smysl a účel posuzovaného ustanovení.¹⁵⁶ I přes to, že právní jednání nebude odporovat zákonu, nemůže zůstat bez následků v platnosti, neboť odporuje určitým zásadním nosným postojům společnosti jako celku a toto porušení je natolik zásadní, že je postihováno neplatností.

Na rozdíl od rozporu se zákonem, což je hledisko relativně objektivně rozpoznatelné, neboť jednotlivé kogentní normy najdeme v zákoně, rozpor s dobrými mravy je pojem neurčitý, který vyžaduje další výklad a konkretizaci. Též se jedná o pojem, jehož obsah se, v souvislosti s vývojem společnosti a změnou jejích postojů, v čase různí. Vzhledem k tomu, že pojem dobrých mravů není v našem právním řádu novinkou, proběhlo již v minulosti v naší právní teorii

¹⁵⁴ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 616

¹⁵⁵ TICHÝ, L., *Obecná část občanského práva. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-483-4. s. 246

¹⁵⁶ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1444

i praxi spoustu pokusů o definování tohoto pojmu,¹⁵⁷ na což odkazuje i důvodová zpráva k NOZ s tím, že je chápání tohoto korektivu dostatečně rozpracováno, ustáleno a jeho aplikace nečiní problémy.¹⁵⁸ Za jeden z nosných judikátů, ve kterém lze spatřovat poměrně výstižné vymezení tohoto pojmu, je možno považovat rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 26. 02. 1998, v němž jako dobré mravy stanovil „*souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a času, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.*“¹⁵⁹ Jako příklad zdařilé definice uváděné teoretiky možno zmínit vymezení, které podává J. Salač: „*mimoprávní hodnoty společné určité společnosti na určitém stupni jejího vývoje – chápané jako nezpochybnitelné minimum slušnosti všech spravedlivě uvažujících jedinců.*“¹⁶⁰ Ve vztahu k pokusům o definování tohoto pojmu považuji naprosto výstižný postoj K. Eliáše, který v této souvislosti vyjadřuje myšlenku, že snahy o definování dobrých mravů nejsou nejvhodnějším přístupem a nespátřuje v nich smysl, jelikož jde často o pokusy nic nevypovídající. Jako vhodnější řešení navrhuje přistoupit pouze k obecnému rámcovému vymezení tak, že dobrými mravy jsou určité morální principy nebo např. zásady ekvity.¹⁶¹ Definice by v literatuře bylo možno shledat ještě nespočet, ale ač jsou různě vyjádřené, většina z nich se významově ve své podstatě shoduje. Z právě uvedeného je možno shrnout, že se nejedná o pojem se stálým obsahem, který je možno charakterizovat jako určité základní morální hodnoty společnosti, které se přirozeně v určitém čase a místě mění. Vzhledem k tomu, že neexistuje univerzální kritérium pro určení rozporu s dobrými mravy ani jejich přesné obsahové vymezení, nebude posouzení tohoto rozporu v každém konkrétním případě věcí jednoduchou, k jejímuž řešení je nutno přistupovat s ohledem na zvláštnosti a souvislosti každého případu individuálně.

¹⁵⁷ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2085

¹⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 32

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 02. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

¹⁶⁰ SALAČ, J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-349-3. s. 173

¹⁶¹ ELIÁŠ, K. *K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku.* Bulletin advokacie. 2015, roč. 9, s. 17.

V souvislosti s touto vadou rovněž vyvstává otázka, zda jejím následkem bude neplatnost absolutní či relativní. Rozlišujícím kritériem je v tomto případě pojem „zjevný“. Pod ním se rozumí, že „každá osoba průměrně rozumná rozpor s dobrými mravy jednoduše rozpozná.“ Je-li tomu tak, takové právní jednání bude postiženo absolutní neplatností. V případě rozporu, který nebude zjevný, může být následkem neplatnost relativní.¹⁶² Shodně s právě prezentovaným názorem M. Zuklínové se vyjadřuje např. také L. Tichý.¹⁶³ Někteří autoři ovšem na tuto problematiku zastávají odlišný názor, který spočívá v přesvědčení, že jediným následkem porušení dobrých mravů může být absolutní neplatnost. Pojem zjevný totiž dle F. Melzera je třeba vykládat spíše ve smyslu „jednoznačný, patrný, zřejmý“, a nikoliv ve smyslu určitého dalšího stupně intenzity rozporu. Relativizace neplatnosti tohoto rozporu by potom znamenala popření samotného významu tohoto pojmu, který má chránit ty nejdůležitější hodnoty, na jejichž dodržování je nutno bezvýhradně dbát. Přitom relativní neplatnost by vyjadřovala opačné směřování, a to, že se jedná o pravidla, na jejichž dodržování je třeba trvat pouze, pokud se jich dotčená osoba dovolá.¹⁶⁴ K obdobnému pojetí se přiklání také J. Handlar¹⁶⁵ nebo I. Beran.¹⁶⁶ Argument, který uvádí F. Melzer, působí přesvědčivě a je možno mu dát za pravdu, že v určitém smyslu by zmíněný přístup mohl znamenat popření významu dobrých mravů. I přesto se mi ale osobně jeví jako vhodnější přístup ten, který podporuje užití jak absolutní tak i relativní neplatnosti. To s ohledem na současnou preferenci relativní neplatnosti před absolutní, rovněž ale také z toho důvodu, že druhý zmiňovaný přístup s sebou přináší to negativum, že právní jednání, která nenaplní požadovanou podmínku jednoznačnosti, zůstanou nadále v platnosti.¹⁶⁷ Takový stav, dle mého názoru, není ideální. Absolutní neplatností by tedy měla být stíhána ta jednání, která svou intenzitou rozporu s dobrými mravy stojí proti zájmům celé společnosti, a těmi jsou dle dikce § 588 ta, která dobrým mravům odporují zjevně.

¹⁶² Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 190

¹⁶³ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1444

¹⁶⁴ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 721

¹⁶⁵ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2087

¹⁶⁶ Beran, I. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 617

¹⁶⁷ V souvislosti se zásadou že v pochybnostech je třeba na právní jednání spíše jako platné než neplatní.

V ostatních případech, kdy je dán rozpor s dobrými mravy, ovšem nikoli natolik evidentní, by mělo být přistoupeno k možnosti relativní neplatnosti.

4.3.3 Počáteční nemožnost plnění

Dalším základním obsahovým předpokladem právního jednání, aby mělo smysl a mohlo naplňovat svůj účel, je, aby bylo možné ho uskutečnit. Tedy aby nesměřovalo k právům a povinnostem, jejichž realizaci z určitých důvodů není možno dostat. Tato podmínka musí být naplněna již na samém počátku právního jednání. Pokud tomu tak není, jedná se o další vadu vyvolávající neplatnost právního jednání. Tuto vadu uvádí NOZ v § 588, který zakládá absolutní neplatnost. Právní jednání zakládající nemožné plnění tedy nebude nikdy vyvolávat neplatnost relativní, vždy se bude jednat o absolutní neplatnost.

Podstatné je určení, zda tato nemožnost je míněna ve smyslu objektivním či subjektivním. Objektivní nemožnost znamená, že pro nikoho neexistuje možnost jak právní jednání realizovat,¹⁶⁸ zatímco subjektivní znamená, že pouze povinný není schopen plnění dostat.¹⁶⁹ V našem právním řádu je jako primární důvod této neplatnosti míněna objektivní nemožnost a v judikatuře je možno shledat i názory, že jen tato bude způsobovat následek neplatnosti.¹⁷⁰ Subjektivní nemožnost však bude právně významná výjimečně, v situacích, kdy plnění bude vázáno striktně na osobní výkon plnění.^{171 172}

Důvodem absolutní neplatnosti právního jednání je počáteční nemožnost plnění. Vystává tedy otázka, jaké budou následky, pokud nemožnost nastane později. Dodatečná (následná) nemožnost nastává až po okamžiku účinnosti právního jednání a nevyvolává neplatnost samotného právního jednání, ovšem je důvodem pro zánik závazku, tedy zproštění dlužníka povinnosti plnit. Přičemž není rozhodující, zda někdo z jednajících o nemožnosti věděl, či ji mohl

¹⁶⁸ Příkladem objektivní nemožnosti může být závazek k „přinesení modrého z nebe.“

¹⁶⁹ Jako příklad možno uvést situaci, kdy se osoba zaváže k prodeji předmětu, jehož vlastníkem je ale někdo jiný. Samotný dlužník tedy dluh splnit nemůže, zatímco pro vlastníka to možné je.

¹⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2005, sp. zn. 29 Odo 1389/2004

¹⁷¹ Takové plnění může být např. vystoupení slavného zpěváka, který přijde o hlas.

¹⁷² Handlar, J., Dobrovolná, E. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2088

přepokládat.¹⁷³ Lze ale v takové situaci posuzovat, v souladu se zásadou poctivosti, vznik nároku na náhradu škody.¹⁷⁴

4.3.4 Nedostatek způsobilosti právně jednat

Zásada autonomie vůle v soukromém právu může být omezena určitými požadavky kladenými na subjekt právního jednání, které zaručují, že jeho projev vůle je možno považovat za relevantní. Takovýmto korektivem je požadavek dostatečné mentální a intelektuální způsobilosti. Pokud posuzované právní jednání klade na jednajícího požadavky, které přesahují tyto jeho schopnosti, je třeba účastníkům jednání poskytovat ochranu před jeho následky. Jsou proto stanoveny určité aspekty, na základě kterých je právo jednat u některých osob omezeno, a pokud takové omezení osoba překročí, právní jednání trpí vadou a je třeba ho, až na výjimky, sankcionovat absolutní neplatností.¹⁷⁵ Tento požadavek pro platnost právního jednání zakotvuje NOZ v § 581: „*Není-li osoba plně svéprávná, je neplatné právní jednání, ke kterému není způsobilá. Neplatné je i právní jednání osoby jednající v duševní poruše, která ji činí neschopnou právně jednat.*“

Osoby, které jsou zahrnuty do ochranného režimu dle § 581, nazýváme souhrnně jako „chráněné osoby“. Jedná se pouze o osoby fyzické, neboť právnické osoby ze své podstaty svéprávnost mít nemohou a jednájí prostřednictvím svých zástupců, kteří jsou osobami fyzickými a u kterých možno svéprávnost posuzovat. První skupinou, která spadá pod tento pojem, jsou nezletilí. Nezletilí, tedy mladší 18 let, kteří ještě nenabyli plné svéprávnosti,¹⁷⁶ jsou způsobilí k těm jednáním, která jsou ekvivalentní jejich věku a stupni vývoje jejich rozumové a volní vyspělosti. Hovoří se tedy o částečné svéprávnosti, jejíž rozsah se rozvíjí postupně s věkem. Pro některá jednání stanoví zákon konkrétní věkovou hranici nabytí způsobilosti, tou bude nejčastěji věk 15 let.¹⁷⁷ Ta právní

¹⁷³ Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 618

¹⁷⁴ Handlar, J., Dobrovolná, E. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2088

¹⁷⁵ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1456-1457

¹⁷⁶ Přiznáním soudu dle § 37 nebo uzavřením manželství se souhlasem soudu dle § 30 odst. 2 NOZ.

¹⁷⁷ Např. dle § 1526 je nezletilí, který dosáhl věku 15 let schopen pořídit závět formou veřejné listiny.

jednání, k jejichž uskutečnění nezletilý nedosáhl dostatečné způsobilosti, za něj činí jeho zákonný zástupce, popř. k nim předem uděluje souhlas.¹⁷⁸

Další chráněnou skupinou jsou osoby, jejichž svéprávnost byla omezena. K omezení svéprávnosti dochází rozhodnutím soudu, ve kterém je stanoven rozsah omezení, na základě něhož je třeba posuzovat, zda je osoba ke konkrétnímu jednání způsobilá, či nikoliv. V případě, že soud stanovuje omezení svéprávnosti, ve svém rozhodnutí rovněž určí, kdo bude opatrovníkem omezené osoby. Jeho úkolem je opatrovaného zastupovat, posuzovat dopady konkrétních právních jednání a konečně za něj jednat v rozsahu jeho omezení, popř. dodatečně schvalovat právní jednání, která opatrovaný učinil sám. Právě takovéto dodatečné schválení je výjimkou z následku neplatnosti jednání nezpůsobilou osobu, a právní jednání se tak považuje za platné od počátku. Další výjimkou z neplatnosti je jednání, které není chráněné osobě na újmu.¹⁷⁹

Poslední kategorií chráněných osob jsou ti, kteří ač jednají v rámci jim náležejícího rozsahu svéprávnosti, nenaplnují plně podmínku intelektuální způsobilosti, neboť jejich schopnost právně jednat je přechodně omezena duševní poruchou. Mezi takovouto poruchou a posuzovaným jednáním musí existovat příčinná souvislost.¹⁸⁰ Samotná existence duševní poruchy ještě neznamená omezení způsobilosti k jednání, musí jít o takový stav, v důsledku kterého jednájící není schopen toto jednání ovládnout, nebo vyhodnotit jeho podstatu a následky.¹⁸¹ Výjimkou z takovéto nezpůsobilosti je tzv. „světlý okamžik“, neboli okamžik, kdy se stav jednájícího na určitý čas zlepší natolik, že je obnovena jeho rozumová a volní schopnost na úroveň postačující k platnosti právního jednání.¹⁸²

Rozhodující je opět určení, zda následkem takto vadných jednání bude neplatnost absolutní nebo relativní. V literatuře možno sledovat různé názory. M. Kindl, ač se k takovému řešení staví poměrně kriticky, dovozuje, že půjde

¹⁷⁸ Dobrovolná, E. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2093

¹⁷⁹ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 741

¹⁸⁰ Dobrovolná, E. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2095

¹⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 08. 2013, sp. zn. 30 Cdo 850/2013

¹⁸² Dobrovolná, E. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2095

o neplatnost relativní.¹⁸³ M. Zuklínová v nedostatku svéprávnosti spatřuje obě možná řešení v závislosti na tom, o kterou skupinu chráněných osob se jedná. K následku absolutní neplatnosti se přiklání, pokud jednala mimo rámec své způsobilosti nezletilá osoba a nevztahuje se na toto jednání zákonem stanovená výjimka, zatímco v ostatních případech shledává řešení v neplatnosti relativní.¹⁸⁴ Převládajícím ovšem je ten závěr, že se bude jednat o neplatnost absolutní. Zastávají ho např. F. Melzer,¹⁸⁵ L. Tichý,¹⁸⁶ I. Beran,¹⁸⁷ Bezouška P.¹⁸⁸ a další. Osobně spatřuji jako nejvhodnější řešení právě posledně zmíněné. V relativní neplatnosti v tomto případě nevidím východisko, neboť se jedná o případ, který lze podřadit pod důvody absolutní neplatnosti v § 588, protože takové jednání se dostává do rozporu se zákonem, ve kterém je možno shledat narušení veřejného pořádku.¹⁸⁹ Dalším hlediskem, které mě vede k tomuto závěru, je námitka neplatnosti. Ta je potřebná pro nastoupení následků relativní neplatnosti, ovšem přísluší pouze osobě, na jejíž ochranu je stanovena, která ale v tomto případě není způsobilá právně jednat. Přičemž opatrovník nemusí ani tušit, že k takovému jednání došlo. Proto je třeba těmto osobám poskytovat ochranu z úřední povinnosti. Problematicky by také působilo pravidlo, že se nikdo nesmí dovolávat neplatnosti, kterou sám způsobil. Nepokládám za správný ani přístup, který odlišuje následky nezpůsobilosti nezletilých od jiných chráněných osob. U všech těchto osob je narušena jejich rozpoznávací i ovládací schopnost, tudíž by jim měla příslušet i totožná právní ochrana. Až na výjimky vyplývající z předchozího výkladu by tedy mělo jednání osobou k němu nezpůsobilou vyvolávat následek absolutní neplatnosti.

¹⁸³ Kindl, M. in KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-516-6. s. 105-106

¹⁸⁴ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 191

¹⁸⁵ Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 743

¹⁸⁶ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1457

¹⁸⁷ Beran, I. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 619

¹⁸⁸ Bezouška, P. in ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 2., doplněné a aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. ISBN 978-80-7478-493-4. s. 74

¹⁸⁹ Shodně např. Melzer, F. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 743

4.3.5 Nedostatek formy

Ustanovení § 582 stanovuje další předpoklad platnosti právního jednání. „Není-li právní jednání učiněno ve formě ujednané stranami nebo stanovené zákonem, je neplatné, ledaže strany vadu dodatečně zhojí.“ NOZ, ač stojí na principu bezformálnosti, pro určitá právní jednání prostřednictvím kogentních norem vyžaduje konkrétní formu. Ta v takovém případě musí být dodržena. Pokud tomu tak není, trpí právní jednání vadou, jež je postihována sankcí neplatnosti.

NOZ konkrétní formu stanoví pro jednání, kterým přikládá zvláštní význam a její nedodržení by mohlo znamenat problémy při vyvolání následků. Kromě formy, kterou předpisuje sám NOZ, je ale třeba dodržovat rovněž formu, kterou si strany sjednají, neboť i taková je závazná.¹⁹⁰

Následkem vady nedodržení formy může být neplatnost absolutní i relativní, v závislosti na tom, kým je porušená forma stanovena a zda jsou naplněny další podmínky. V případě formy stanovené zákonem by měla být pro neplatnost právního jednání naplněna také podmínka, aby tak smysl a účel zákona vyžadoval.¹⁹¹ Pokud zákonná forma prospívá ochraně zájmu pouze některé osoby, následkem jejího nerespektování bude neplatnost relativní. Aby následkem byla neplatnost absolutní, je třeba, aby nedodržení formy vedlo ke zjevnému narušení veřejného pořádku.¹⁹² Normy, které stanoví písemnou formu, jejíž nedodržení má za následek absolutní neplatnost, plní funkci zajišťovací, jejichž smyslem je ochrana třetích osob nebo veřejného zájmu s cílem zajištění bezpečnosti jednání a právní jistoty, nebo funkci kontrolní, jejichž účelem je zjistitelnost určitého ujednání pro orgány veřejné moci.¹⁹³ Absolutní neplatnost bude následkem nejčastěji v těch případech, kdy zákon vyžaduje formu veřejné listiny, nebo kdy má být na základě jednání v písemné formě zapsáno právo do veřejného seznamu.

¹⁹⁰ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1462

¹⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3919/2014

¹⁹² Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 620

¹⁹³ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 745-746

Bude tomu tak také v případech, kdy je písemná forma stanovena za účelem ochrany slabší strany, např. při výpovědi z nájmu bytu pronajímatelem.¹⁹⁴

Co se týče formy stanovené stranami, je převažujícím názorem, že v úvahu připadá neplatnost relativní.¹⁹⁵ Zároveň je ale třeba brát v úvahu smysl a účel, jaký strany tímto sjednáním sledovaly, a zda by vůbec nedodržení mělo vést k neplatnosti.¹⁹⁶ Dle J. Handlara je třeba rozlišovat, zda má smluvní ujednání formy povahu deklaratorní¹⁹⁷ či konstitutivní.¹⁹⁸ Zatímco porušení formy u deklaratorní povahy nemá, dle něj, vliv na platnost právního jednání, u konstitutivní povahy spatřuje jako následek vždy neplatnost absolutní.¹⁹⁹

S názorem J. Handlara se neztotožňuji a východisko shledávám v neplatnosti relativní. To primárně s ohledem na zákonné ustanovení § 582 odst. 2,²⁰⁰ který v tomto případě výslovně hovoří o námitce neplatnosti. Dalo by se polemizovat, zda se zmínění námítky v tomto ustanovení nevztahuje pouze k časové lhůtě namítnutí, nikoliv, že by zakotvoval pouze neplatnost relativní. Ovšem k závěru relativní neplatnosti je třeba dojít, i pokud vezmeme v úvahu účel absolutní neplatnosti, který směřuje k ochraně minimálně širšího okruhu osob. Sankcionování porušení smluvní formy vede toliko k ochraně zájmů jednajících a je třeba ho sankcionovat neplatností relativní. Pro následek absolutní neplatnosti by muselo takovéto porušení zahrnovat jeden z důvodů stanovených v § 588, což se ale v případě smluvní formy může stát jen ojediněle.

¹⁹⁴ Bezouška, P. In ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. ISBN 978-80-7478-493-4. s. 75

¹⁹⁵ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1461, Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 192, Beran, V. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 620

¹⁹⁶ Např. pokud si tuto formu ujednali pouze pro její důkazní funkci.

¹⁹⁷ Takovéto stanovení formy není předpokladem vzniku právního jednání, účelem je obvykle např. dokazatelnost.

¹⁹⁸ Forma je takto stanovena jako podmínka vzniku, projevem vůle v jiné formě účastníci nemíní být vázáni.

¹⁹⁹ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2098-2099

²⁰⁰ „Není-li dodržena forma právního jednání ujednaná stranami, lze neplatnost namítnout, jen nebylo-li již plněno.“

4.3.6 Omyl

Je podstatou právního jednání, aby projev vůle směřoval k určitým právním následkům. Může ale nastat situace, kdy svobodný projev vůle jednajícího bude vést k následkům, které by si nepřál způsobit. K tomu může dojít, pokud subjektivní vnímání a představy jednajícího nejsou v souladu se skutečností. Taková vada právního jednání se označuje jako omyl a je stíhána následkem neplatnosti.

Jednající, který byl přiveden v omyl, se nachází v postavení chráněné osoby. Omyl postihuje zpravidla jednu ze stran dvoustranného právního jednání, jejímž původcem je většinou ta strana, která svým chováním omyl vyvolala, o omylu věděla, nebo jeho vznik předpokládala a očekávala, že postihne druhou stranu jednání. Mnohdy může být původcem omylu i osoba třetí. Výjimečně mohou nastat i situace, kdy původcem omylu jsou obě strany, adresát nebo činitel jednostranného právního jednání. Nejčastějším případem je ale takový, kdy je vyvolán osobou, kterou je jednáno, a v omyl je přiveden adresát tohoto jednání.²⁰¹ Aby se jednalo o případ omylu, je třeba, aby adresátovi nebyla skutečná vůle jednajícího známa. Jen tak bude existovat rozdíl mezi skutečnými představovanými následky.²⁰²

Nepříznivé následky právního jednání ovšem nevyvolává každý omyl. Aby byl omyl právně relevantní z hlediska následné neplatnosti, musí se podle § 583²⁰³ jednat o omyl podstatný. Tím se rozumí omyl týkající se okolnosti rozhodné pro realizaci právního jednání, bez níž by se právní jednání vůbec neuskutečnilo. Rozhodnými skutečnostmi jsou okolnosti hlavní a také vedlejší, které si strany za rozhodující prohlásily.²⁰⁴ Rozhodujícím rozlišovacím kritériem toho, zda má omyl působit neplatnost, je otázka, zda by jednající, pokud by si byl vědom skutečných podmínek, právní jednání provedl odlišně nebo neprovedl vůbec.²⁰⁵ Omyl v podstatných náležitostech²⁰⁶ bude typicky omylem podstatným,

²⁰¹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1462

²⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 09. 09. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1113/2009

²⁰³ Jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou, je právní jednání neplatné.

²⁰⁴ Mohou tak prohlásit výslovně nebo stanovením účelu, ze kterého tyto náležitosti vyplývají, neboť jsou rozhodující pro jeho dosažení.

²⁰⁵ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1467

nelze ovšem takto usuzovat striktně podle tohoto hlediska, neboť existuje ne jeden případ, kdy tomu tak nebude. Je tedy třeba přihlížet jako k zásadnímu měřítku k předtím zmíněnému, a to k tomu zda by jednající právní jednání učinil i se znalostí skutečného stavu věci.

Dalším předpokladem pro následek neplatnosti podle § 583 je, jak již bylo naznačeno, aby byla chráněná osoba v omyl uvedena druhou stranou jednání. Tedy aby druhá strana byla původcem omylu, aby byl omyl vyvolán jejím chováním. Přitom se nevyžaduje, aby si tato osoba způsobeného omylu byla vědoma, s výjimkou situací, kdy je původcem omylu osoba třetí. V těch případech se strana považuje také za původce omylu, pouze pokud se na jeho způsobení podílela, nebo o něm alespoň věděla. Takový význam vyplývá z podmínek v ustanoveních § 583 a § 585, který stanoví, že „*měla-li osoba, s níž se právně jednalo, na činu třetí osoby podíl, anebo o něm věděla či alespoň musela vědět, považuje se i tato osoba za původce omylu.*“ Tento závěr ale bývá v literatuře kritizován a jako vhodnější řešení bývá uváděno rozšířit požadavek vědomosti z § 585 i na § 583. Odlišný přístup k podmínce vědomosti druhé strany o omylu v závislosti na tom, zda je sama původcem či nikoliv, není na místě a předpoklady omylu by měli být vykládány jednotně. Vědomost druhé strany o omylu by tedy měla být obecným předpokladem, stejně tak jako tomu bylo za minulé právní úpravy, však ani důvodová zpráva na žádnou změnu nepoukazuje.²⁰⁷

Další náležitostí omylu je jeho omluvitelnost. Pouze pokud je omyl omluvitelný, náleží jednajícímu právo na ochranu. Tím se rozumí takový omyl, kterému se chráněná osoba nemohla vyhnout. I přesto, že by tato osoba jednala s obvyklou mírou opatrnosti, kterou lze vzhledem ke konkrétnostem případu požadovat, nemohla si uvědomovat skutečný stav a existenci svého omylu.²⁰⁸ Jde o požadavek, který není ustanoven zákonem, ovšem dospěla k němu právní praxe a tyto závěry jsou nadále přijímány a užívány. S účinností NOZ se nejeví nutné tento závěr měnit. Nasvědčuje mu také podmínka relativní neplatnosti, kdy se nikdo nemá dovolávat neplatnosti, kterou sám způsobil, a také ustanovení

²⁰⁶ Např. omyl v osobě, omyl v předmětu právního jednání apod.

²⁰⁷ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2106, shodně Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 767

²⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 07. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1830/2007

§ 4 odst. 1, které od každé svéprávné osoby předpokládá rozum průměrného člověka a běžnou míru opatrnosti.²⁰⁹

Je třeba zmínit, že i nepodstatný omyl, tedy omyl ve vedlejší okolnosti, kterou si strany neprohlásily za rozhodující, může být právně relevantní a vyvolávat právní následky. Zásadní pro právní relevanci vedlejší okolnosti je, aby mělo vliv na rozhodnutí jednajícího. V takové situaci není ovlivněna platnost právního jednání, ale jednajícímu v omylu může dle § 584 odst. 1 vzniknout vůči jeho původci právo na přiměřenou náhradu. Jiným případem bude omyl vyvolaný lstí. Jak stanoví § 584 v odst. 2, následkem takového bude neplatnost i přesto, že se týká třeba jen vedlejší okolnosti.

V určení typu neplatnosti se názory v literatuře většinou shodují a jako následek této vady spatřují neplatnost relativní.²¹⁰ Je možno se ale setkat i s názorem opačným, který předkládá např. L. Tichý s tím, že se jedná o závažnou vadu vůle, tudíž se jeví jako logické, že zákonodárce ji postihuje absolutní neplatností.²¹¹ Takový závěr dle mého názoru není správný a i přesto, že zákon nehovoří výslovně o námitce neplatnosti, tato vada by měla být stíhána neplatností relativní. To proto, že neplatnost je zde stanovena toliko k ochraně omylem dotčené osoby, též také z důvodu, že již minulá právní úprava stíhala tento nedostatek relativní neplatností, tudíž by se jevílo jako nelogické v dobách NOZ, který je postaven na principu preference platnosti a přednosti relativní neplatnosti, zavádět pro tuto vadu přísnější následek.

4.3.7 Nesvobodná vůle

Neopomenutelným důvodem neplatnosti, a to neplatnosti relativní, je dle § 587 ovlivnění vůle hrozbou. „*Kdo byl k právnímu jednání přinucen hrozbou tělesného nebo duševního násilí vyvolávající vzhledem k významu a pravděpodobnosti hrozícího nebezpečí i k osobním vlastnostem toho, jemuž bylo vyhrožováno, jeho důvodnou obavu, má právo namítnout neplatnost právního jednání.*“ Význam pojmu *vis compulsiva* již byl v této práci nastíněn.²¹² Jde

²⁰⁹ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2108

²¹⁰ Tamtéž, Melzer, F. in Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 768 ad.

²¹¹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1468

²¹² 2. 3. 2 Náležitosti vůle

o tzv. psychické násilí neboli bezprávnou výhrůžku. Zatímco u *vis absoluta* je přítomnost vůle vyloučena úplně, u *vis compulsiva* platí, že „ač přinucen, přece jen chtěl“. Toto úsloví poměrně přesně vystihuje podstatu tohoto pojmu. Nejde tedy o situace, kdy by jednajícího chování bylo přímo ovládáno, např. vedením jeho ruky, ale o situace, kdy projev vůle vychází z rozhodnutí jednajícího, nicméně toto jeho rozhodnutí a jeho svoboda tvorby vůle je značně omezena. Bezprávná výhrůžka zahrnuje ty případy, kdy je pod hrozbou vynucováno určité jednání. I *vis compulsiva* ale může zahrnovat násilí fyzické, neboť jím rozumíme i situace, kdy je osoba např. bitím nucena k následnému jednání.

Bezprávná výhrůžka znamená „*navození atmosféry strachu a v důsledku toho ovlivnění vůle jednajícího do té míry, že by bez tohoto vnějšího tlaku jednal jinak. Hrozbu musí vyvolávat fyzická osoba.*“ O případ omezení svobody nepůjde v situacích, kdy je strach způsoben adekvátním jednáním druhé strany, které není protiprávní. Hrozba může být směřována i vůči jiným osobám, než je sám jednající, ovšem jejichž újmu sám pocítuje. Kritéria pro posouzení stavu nesvobody jsou existence významné hrozby, míra možnosti uskutečnění této hrozby a osobní vlastnosti jednajícího.²¹³ K těmto kritériím bych doplnila rovněž protiprávnost hrozby a příčinnou souvislost mezi hrozbou a jednáním.

4.4 Možnost zachování platnosti

V souladu se zásadou preference platnosti právního jednání před neplatností NOZ zakotvuje několik možností, jejichž cílem je zachovat vadné právní jednání a jeho následky v případě, kdy by jinak měl nastoupit následek neplatnosti, popřípadě obnovit platnost neplatného jednání. Mimo jiné také stanoví, že chyby v psaní nebo počtech nejsou platnosti právního jednání na újmu, je-li jeho význam a vůle stran jasná.

4.4.1 Konverze

Konverze je možnost zachování platnosti právního jednání jeho přeměnou v jiné platné právní jednání, jehož náležitosti bezvadně splňuje, pokud rovněž vyjadřuje vůli jednající osoby. Tuto možnost NOZ stanoví v § 575. Tento nástroj zřetelně ztělesňuje snahy o respektování a zachování skutečné vůle jednajícího.

²¹³ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1482

Tento institut nepředstavuje změnu od OZ, který též upravoval tuto možnost zachování platnosti. Rozdílem je, že za minulé úpravy bylo třeba se konverze dovolat, dnes k ní dochází *ex lege*. Ve své podstatě nejde o zachování platnosti samotného jednání, ale o zachování jeho obsahu.

Takto napravovat není možné právní jednání postižená částečnou neplatností, platná jednání, ani ta, která mohou být zhojena. Pro konverzi právního jednání není podstatný důvod, pro který mělo být neplatné, důležité je, že náhradní právní jednání už takovýto důvod neobsahuje. Otázkou je, zda toto řešení lze použít i v případě rozporu s dobrými mravy nebo závažného rozporu se zákonem. Zpravidla bývá uváděno, že taková jednání napravovat nelze.²¹⁴

4.4.2 Částečná neplatnost

Ustanovení § 576 upravuje situace, kdy část jednání postiženou vadou lze oddělit od zbytku právního jednání, které vady nevykazuje. Takové jednání po oddělení neplatné části může zůstat v platnosti za předpokladu, že by k právnímu jednání došlo i bez této části, pokud by strana neplatnost včas rozpoznala. Právní jednání po oddělení vadné části musí splňovat všechny náležitosti nutné pro vznik a platnost právního jednání, aby mohla obstát a být platná sama o sobě. Neoddělitelné jsou zpravidla podstatné náležitosti právního jednání, jelikož bez těch právní jednání nemůže zůstat v platnosti. Oddělitelné naopak budou nahodilé složky jednání, jako jsou např. ujednání místa nebo času plnění.²¹⁵ Příkladem, kdy důvod neplatnosti postihuje celé právní jednání, může být, jednal-li člověk k tomu nezpůsobilý. Kdy je naopak neplatností postižena pouze část jednání, je např. situace, kdy se vada týká pouze ujednání o smluvní pokutě.²¹⁶

4.4.3 Změna nezákonného určení rozsahu

Úsilí o preferenci platnosti právního jednání lze spatřovat rovněž v ustanovení § 577, který stanoví možnost změnit rozsah právního jednání soudem tak, aby byla zachována jeho platnost. Jde o jednání, která trpí vadou rozporu se zákonem právě pro určení nezákonného množstevního, časového,

²¹⁴ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1425

²¹⁵ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2061

²¹⁶ TICHÝ, L., *Obecná část občanského práva. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-483-4. s. 301

územního nebo jiného rozsahu. Takto napravit je možno jednání neplatná relativně i absolutně. Změna nezákonného rozsahu může být provedena pouze soudem, který k tomu ovšem není zmocněn z úřední povinnosti, nýbrž návrhem stran. Návrh stran je ovšem pro soud podstatný z hlediska zmocnění k provedení této změny, co se týče obsahu návrhu stran, tím soud není plně vázán. Jediným posuzovacím měřítkem k určení konkrétní změny je spravedlivé uspořádání práv a povinností stran. Dalším kritériem, ke kterému soud musí přihlídnout, je, zda by strany k právnímu jednání vůbec přistoupily v pozměněném rozsahu, když by si byly neplatnosti včas vědomy.²¹⁷

4.4.4 Konvalidace

Konvalidace znamená zhojení vady a tím i odstranění důvodu neplatnosti. Její zákonné zakotvení lze nalézt v § 582, jež se týká formy právního jednání. Nedostatek formy lze napravit, a zamezit tak následku neplatnosti tím, že právnímu jednání dodají požadovanou formu, nebo v případě smluvně sjednané formy od tohoto požadavku upustí a rozhodnou být jednáním vázání i bez této formy. Vada jednání poté zmizí a to se stane platným a schopným vyvolat právní následky.²¹⁸ Ty u zákonné formy nastávají *ex tunc*, v případě smluvní formy dle dohody stran.²¹⁹ K tomu, zda lze takto zhojit neplatnost relativní i absolutní, zaujímají autoři různé názory. M. Zuklínová připouští tuto možnost pouze u neplatnosti relativní. V případě absolutní neplatnosti je dle ní potřeba provést nové právní jednání.²²⁰ J. Handlar možnost takového napravení spatřuje jak u relativní, tak u absolutní neplatnosti, s tím rozdílem, že v druhém zmíněném případě nastanou účinky zhojení z důvodu *ex nunc*.²²¹ Tichý, L. tuto možnost připouští pro zákonnou i smluvní formu a to s účinky od počátku.²²² Osobně mi přijde vhodnější ten přístup, že by strany v případě, kdy by následkem měla být absolutní neplatnost, měli přistoupit k novému právnímu jednání. To z toho

²¹⁷ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1432-1433

²¹⁸ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2099

²¹⁹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1463

²²⁰ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 194

²²¹ Handlar, J. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2100

²²² Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1463

důvodu, jak také uvádí Zuklínová, že zákon konkrétní formu právního jednání stanoví výjimečně a za účelem ochrany veřejného pořádku a zejména třetích osob.²²³ Proto k co nejvyššímu zajištění jejich ochrany nedostačuje pouze dodatečné dodání formy, ale je třeba znovu jednat.

V § 582 odst. 2 NOZ upravuje další možnost konvalidace jednání neplatného kvůli nedodržení formy, a to konvalidaci splněním u neplatnosti relativní. To tím způsobem, že „*není-li dodržena forma právního jednání ujednaná stranami, lze neplatnost namítnout, jen nebylo-li již plněno.*“ Relativní neplatnosti se lze tedy dovolávat pouze, jestliže ještě nedošlo k plnění založeného jednáním, které obsahovalo vadu nedostatku smluvené formy. Pokud již došlo k plnění, jednání zůstává v platnosti. To samé platí, pokud jde o formu vyžadovanou zákonem v části čtvrté NOZ.²²⁴

4.4.5 Ratihabice

Platnost právního jednání lze rovněž zachovat jeho dodatečným schválením. To je možné v případech, kdy osoba mohla jednat pouze se souhlasem určité osoby, zatímco jednala bez něj. Takovouto vadu lze napravit tím, že osoba, která měla udělit souhlas, tak učiní dodatečně, popř. jednání schválí sám jednající po odpadnutí překážky, jež mu bránila samostatně jednat.²²⁵ Tuto možnost zákon zakotvuje v § 65 odst. 2, který tak stanoví u osob omezených ve svéprávnosti, jež potřebují k jednání souhlas opatrovníka.

²²³ ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. – Komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2013, 192 s. ISBN 978-80-7201-918-2. s. 139

²²⁴ Melzer, F. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 748-750

²²⁵ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 194

5 Relativní neúčinnost

Cílem každého právního jednání je vyvolat vznik, změnu nebo zánik práv a povinností neboli právní účinky. To, zda tyto účinky nastanou, kdy nastanou a vůči komu, ovlivňuje vlastnost právního jednání nazývaná účinnost. Okamžik vzniku právního jednání, jeho platnosti a účinnosti často splývá v jeden.²²⁶ Vznik, platnost a účinnost možno pojímat jako určité vývojové fáze právního jednání, kdy účinnost je až tím posledním stadiem. Ta tedy vůbec nenastoupí v případech, kdy právní jednání trpí vadou, pro kterou je postiženo neplatností či zdánlivostí. Můžou ovšem nastat i situace, kdy právní jednání bude existující a platné, a i přes to nebude schopno vůči některým osobám vyvolat zamýšlené účinky. K tomu slouží institut relativní neúčinnosti, který je možno uplatnit u jednání, která vznikla a jsou platná. Jde tedy o ta právní jednání, která nemají vliv pouze na jeho strany, ale jsou dotčeny i třetí osoby. Takovou třetí osobou, které relativní neúčinnost zajišťuje ochranu, je osoba věřitele.

Relativní neúčinnost právních jednání je následek, který slouží k ochraně věřitele a nastává v situacích, kdy právní jednání je jinak bezvadné, ovšem spěje ke zkrácení věřitelovy pohledávky. Takové právní jednání tedy zůstává v platnosti a působí účinky vůči ostatním, směrem k věřiteli ale žádné účinky vyvolávat nebude, neboť cílilo ke ztížení uspokojení jeho pohledávky. Tento následek ovšem nenastává bez dalšího z úřední povinnosti, nýbrž představuje právo věřitele se dovolat u soudu relativní neúčinnosti právního jednání.²²⁷ Ta představuje pro věřitele možnost, jak se vyhnout nepříznivým následkům, které se mu dlužník svým jednáním snažil způsobit. Prakticky půjde o situace, kdy se dlužník, s cílem vyhnout se nucenému splnění, bude snažit svůj majetek zkrátit o část, na které by případně mohlo dojít ke zhojení vykonatelné pohledávky. Úspěšné dovolání se relativní neúčinnosti způsobí, že jednání, kterým dlužník svůj majetek zkrátil, nebude mít směrem k věřiteli účinky, a tak poskytne věřiteli možnost uplatnit svou pohledávku i na tomto majetku.

²²⁶ Zuklínová, M. in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5. s. 197

²²⁷ Kindl, M. in KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-516-6. s. 106

Rozdílem relativní neúčinnosti a neplatnosti je právě to, vůči komu vylučuje následky právního jednání. V případě neplatnosti nenastanou právní účinky vůči nikomu, působí tedy proti všem. V případě relativní neúčinnosti, jak již bylo řečeno, jednání nebude účinky působit toliko vůči věřiteli. V úvodním odstavci této kapitoly jsem již prezentovala své stanovisko, že relativní neúčinnost právního jednání může nastat pouze v případě, že právní jednání nebylo, nebo nemá být postiženo zdánlivostí ani neplatností, neboť v takovém případě právní jednání nebude působit účinky vůči nikomu, je tedy bezpředmětné určovat neúčinnost pouze směrem k věřiteli.²²⁸ Tento přístup zastávala již i dřívější judikatura, která rovněž stanovila přednost neplatnosti právního jednání před vyslovením pouze jeho relativní neúčinnosti,²²⁹ což je přístup, který považuji za správný. Vzhledem k účelu, k jakému je neplatnost stanovena, by nebylo vhodné v případech, kdy jsou dány důvody neplatnosti, přistupovat pouze k jeho neúčinnosti směrem k věřiteli. Tomuto závěru nasvědčuje i důvodová zpráva, která uvádí, že relativní neúčinnost je doplňkovým institutem a upozorňuje na základní význam úpravy o platnosti a neplatnosti právního jednání.²³⁰ Tento přístup je, dle mého názoru, analogicky platný i na právní jednání zdánlivé, neboť pokud se vztahuje na důvody neplatnosti, tím spíše by neměla relativní neúčinnost dostat přednost ani před důvody pro zdánlivost. V literatuře se lze ovšem setkat i s odlišným názorem, jenž představuje např. A. Janoušková²³¹ nebo Z. Pulkrábek, podle něhož by měl mít věřitel na výběr, zda se při naplnění důvodů jak pro neplatnost, tak pro relativní neúčinnost dovolá té, nebo oné. Jako správné ovšem považuji jeho konstatování, že důvodem pro neplatnost nemůže být důvod rozporu se zákonem, který spočívá pouze ve zkrácení věřitele, neboť jde o speciální vadu, jako jejíž následek je stanovena právě relativní neúčinnost.²³²

O relativní neúčinnosti pojednává NOZ v oddílu sedmém dílu prvním hlavy V. Její základ zakotvuje § 589 odst. 1, který stanoví, že: „*zkracuje-li právní jednání dlužníka uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele, má věřitel právo domáhat se, aby soud určil, že právní jednání dlužníka není vůči věřiteli právně*

²²⁸ Shodně např. Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1492

²²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2432/2007

²³⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 143

²³¹ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 632

²³² Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 796-797

účinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li právo třetí osoby již vykonatelné, anebo bylo-li již uspokojeno.“ Jak uvádí odst. 2 tohoto ustanovení, věřitel se stanovení relativní neúčinnosti může domáhat prostřednictvím institutu nazývaným odpůrčí žaloba.

5.1 Odpůrčí žaloba

Odpůrčí žaloba je nástrojem, jehož prostřednictvím se věřitel může domoci ochrany svých práv v případech, kdy dlužník zkracováním svého majetku ztěžuje jeho možnosti k uspokojení pohledávky. Úspěšnou odpůrčí žalobou dosáhne věřitel rozhodnutí soudu o tom, že tato zkracující jednání vůči němu nemají účinky. Na základě tohoto rozsudku lze vést exekuci i na ty věci, o které dlužník zkrátil svůj majetek neúčinným jednáním, popřípadě na náhradní hodnotu těchto věcí.²³³ Oprávněným k podání této žaloby je věřitel (za naplnění určitých podmínek) a směřuje proti osobě, jež ze zkracujícího právního jednání nabyla prospěch na úkor věřitele, nikoli proti dlužníkovi, který může mít v řízení postavení vedlejšího účastníka na straně odpůrce.²³⁴ Podmínky aktivní a pasivní věcné legitimace budou rozebrány v následujících podkapitolách.

Odpůrčí žaloba může být podána jen proti takovému zkracujícímu jednání, které naplňuje jednu ze skutkových podstat, jež zákon taxativně vymezuje. Lhůty k jejímu podání jsou u každého z těchto případů rozdílné, budou proto uvedeny v jednotlivých podkapitolách týkajících se těchto skutkových podstat. Je třeba zmínit, že se jedná o lhůty hmotněprávní, žaloba tedy musí nejpozději posledním dnem lhůty dorazit soudu, a prekluzivní, což znamená, že právo věřitele po jeho neuplatnění ve lhůtě zaniká.²³⁵ Pro počátek běhu lhůty je rozhodný okamžik učinění právního jednání dlužníkem. Jinak je tomu u jednání, z nichž vznikají práva až na základě vkladu do katastru nemovitostí, neboť v tomto případě je rozhodný právě okamžik, kdy nastanou účinky tohoto vkladu.²³⁶

²³³ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1494

²³⁴ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1494, 1509

²³⁵ ŘEHÁČEK, O., VRBA M. *Relativní neúčinnost právních jednání dle nového občanského zákoníku.* Právní rozhledy. 2013, 21, s. 753

²³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2000, sp. zn. 31 Cdo 619/2000.

5.1.1 Aktivní věcná legitimace

Podmínky aktivní věcné legitimace uvádí NOZ v § 589 odst. 1. K podání odpůrčí žaloby je aktivně legitimován věřitel, který má vůči dlužníkovi pohledávku, jež se stala vykonatelnou, a tento dlužník učinil právní jednání zkracující věřitele.

Pohledávka musí existovat již v době zkracujícího jednání dlužníka, a to byť nesplatná, podmíněná nebo taková, jejíž vznik má teprve nastat, ale lze ho na základě aktuálního právního vztahu předpokládat.^{237 238} K úspěšnosti žaloby ovšem nestačí, aby pohledávka existovala, musí být rovněž vykonatelná. Základními podmínkami pro aktivní věcnou legitimaci věřitele jsou tedy existence vykonatelné pohledávky a existence zkrácení právním jednáním dlužníka.

Vyvstává otázka k jakému okamžiku naplnění těchto podmínek posuzovat. Ač se jeví jako logické, že by podmínky k podání žaloby měly být naplněny již v době jejího podání, jako příhodnější řešení se ukazuje požadovat jejich naplnění nejpozději v době rozhodování soudu. Úvahy k rozhodnému okamžiku budou vysvětleny u jednotlivých podmínek v následujících podkapitolách. Pokud tyto podmínky nebudou naplněny, soud žalobu zamítne pro nedostatek aktivní věcné legitimace žalobce.

5.1.1.1 Vykonatelná pohledávka

„Vykonatelnou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci).“²³⁹ Taková vlastnost pohledávky tedy představuje možnost vést proti dlužníkovi exekuci, tedy oprávnění věřitele hojit vlastní pohledávku prostřednictvím státní moci i proti vůli dlužníka, na základě toho, že je pohledávka podložena vykonatelným exekučním titulem. Tím se liší od splatnosti,

²³⁷ Příkladem může být situace, kdy v době jednání dlužníka došlo teprve k objednání určitého zboží a šlo tak předpokládat následný vznik pohledávky na uhrazení kupní ceny.

²³⁸ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 809

²³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 01. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3914/2016

kteřá představuje pouze právo věřitele od dlužníka požadovat splnění pohledávky a následnou možnost dožadovat se vydání právě exekučního titulu soudem.²⁴⁰

Minulá právní úprava v § 42a místo termínu vykonatelná pohledávka užívala pojem „vymahatelná“. Ač skutečný význam obou termínů je odlišný, přesto lze v nahrazení tohoto pojmu termínem „vykonatelná“ spatřovat změnu pouze terminologickou, neboť soudní praxe se již za dob OZ ustálila ve výkladu pojmu vymahatelný právě ve smyslu vykonatelný.²⁴¹ NOZ se tedy pouze uchýlil k přesnějšimu pojmosloví.

Je třeba určit rozhodný okamžik, ke kterému je třeba podmínku vykonatelnosti zkoumat. Lze se setkat s názory, jež přejímají závěry soudní praxe z dob minulé právní úpravy a to, že okamžik vykonatelnosti této pohledávky musí nastat nejpozději v době rozhodování soudu a v případě, že se věřitel teprve v jiném sporu domáhá o přiznání vykonatelnosti, soud přistoupí k přerušení řízení.²⁴² Tyto závěry jsou ovšem současnou rozhodovací praxí do jisté míry překonány. Jako rozhodný okamžik s ohledem na současnou judikaturu stále shledávám dobu rozhodování soudu, ovšem odklon nastává v řešení situace, kdy se věřitel určení vykonatelnosti teprve domáhá. Pokud v době rozhodování soudu není pohledávka vykonatelná, soud žalobu zamítne, neboť věřiteli nepřisluší aktivní věcná legitimace pro uplatnění odpůřčí žaloby a to bez ohledu na to, zda se v jiném řízení jejího přiznání domáhá. V takové situaci k případnému zachování lhůt, jejichž běh počíná dnem jednání dlužníka, slouží institut výhrady, kterou NOZ zakotvuje v § 593.²⁴³ Tyto závěry lze spatřovat i v literatuře.²⁴⁴

Možnost výhrady nahrazuje postup, kdy docházelo k přerušení řízení v případě, že o přiznání vykonatelnosti pohledávky teprve probíhalo jiné řízení. Věřitel tedy již nemusí podávat odpůřčí žalobu předčasně jen z důvodu, aby nedošlo k promarnění lhůt. Před tím, než se jeho pohledávka stane vykonatelnou, si věřitel může vyhradit právo dovolat se relativní neúčinnosti. Musí tak provést

²⁴⁰ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 812

²⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 05. 10. 2006, sp. zn. 30 Cdo 794/2006

²⁴² Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 814, Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1494

²⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3914/2016,

²⁴⁴ Lebeda, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2140

takovým způsobem, že výhradu oznámí prostřednictvím notáře, exekutora nebo soudu tomu, vůči němuž se hodlá neúčinnosti dovolat. Tím docílí toho, že dojde ke stavení běhu lhůt do té doby, než se pohledávka stane vykonatelnou.

5.1.1.2 Zkrácení

Zkracující jednání dlužníka spočívá v jednání, jež negativně ovlivňuje postavení věřitele tím, že úplně či částečně vylučuje jeho možnost uspokojení pohledávky na majetku dlužníka. Pojem zkrácení lze bez problémů definovat použitím starší judikatury, která ho vymezila tak, že *„dlužníkovy právní úkony zkracují pohledávku věřitele zejména tehdy, jestliže vedou ke zmenšení majetku dlužníka a jestliže v důsledku nich nastalé zmenšení majetku má současně za následek, že věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoliv - nebýt těchto úkonů - by se z majetku dlužníka alespoň zčásti uspokojil.“*²⁴⁵

Pojem zkrácení tedy naplňují ta jednání, která představují změny ve stávajícím majetku dlužníka. Tyto změny zpravidla spočívají ve zmenšování dlužníkovy vlastnictví nebo zamezení zvýšení jeho jmění, s cílem zredukovat či eliminovat možnost věřitele zhojení na tomto majetku. Z uvedených definic ale vyplývá, že o zkrácení nepůjde, pokud stále existuje majetek dlužníka, ze kterého může být pohledávka uspokojena. Nestačí tedy pouhá možnost zkrácení, ale musí k němu reálně dojít.²⁴⁶

Jako problematická se ukazuje otázka, zda podmínku zkrácení naplňují také tzv. ekvivalentní právní jednání. Jde o ta jednání, kdy se sice dlužník snažil zbavovat svého majetku, ovšem bylo mu za něj poskytnuto náležité protiplnění. Obecně vzato by tyto případy zkrácením být nemohly, neboť majetek dlužníka prakticky nesnižují, vzhledem k tomu, že za ně opět nabyl protiplnění, a hodnota jeho majetku by tak měla zůstat v obdobné výši. Problematickou se tato situace ovšem stává ve chvíli, kdy prostřednictvím tohoto protiplnění věřitel nebude moci uspokojit svou pohledávku, neboť dlužník toto protiplnění např. spotřebuje či ukryje.

²⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 01. 2002, sp. zn. 21 Cdo 549/2001

²⁴⁶ Shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 01. 11. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2474/2003

Dosavadní soudní praxe zastává názor, že ekvivalentní právní jednání nemohou být považována za zkracující.²⁴⁷ To jak dlužník s protiplněním následně naložil, je pro posouzení podmínky zkrácení bez významu.²⁴⁸ S tímto závěrem se ale neztotožňuji a jeví se mi jako vhodné, aby v budoucnu došlo v tomto směru k posunu. Jako rozhodný okamžik pro posouzení, zda jednáním došlo ke zkrácení věřitele, by měl být dle mého názoru pojímán okamžik podání odpůrcí žaloby nebo doba rozhodování soudu, nikoli učinění odporovaného právního jednání. Účelem relativní neúčinnosti je ochrana věřitele proti jednání, jež má znemožnit uspokojení jeho pohledávky. Nemělo by být tedy každé ekvivalentní právní jednání posuzováno jako důvod relativní neúčinnosti, jen proto, že existuje potencionální možnost dlužníka snadněji tento majetek zastít. Ovšem ani naopak by nemělo každé ekvivalentní jednání jako příčina zkrácení dlužníka být odmítáno. Měl by být zkoumán pravý úmysl dlužníka a je třeba v každém konkrétním případě vzít v potaz okolnosti a specifika daného případu a porovnat do jaké míry naplňují účel relativní neplatnosti, tedy jaký vliv mají na uspokojení věřitelovy pohledávky a zda objektivně znevýhodňují jeho postavení. Proto nespátřuji jako správný závěr, že by rozhodným okamžikem mělo být odporovatelné právní jednání. Je třeba totiž dbát i na následné chování dlužníka a na to, zda spěje ke zmaření uspokojení pohledávky. Proto je pro spravedlivé řešení třeba vzít v úvahu všechny okolnosti až do chvíle rozhodování soudu. Pro shrnutí – ekvivalentní právní jednání by neměla být obecně odmítána jako důvod odpůrcí žaloby. Existence zkrácení věřitele, jakožto podmínky jeho aktivní věcné legitimace k podání odpůrcí žaloby, by měla být v ideálním případě naplněna k okamžiku jejího podání. Ovšem pro spravedlivé a účelné řešení se jeví nejvhodnější vzít v potaz veškeré okolnosti, jež nastanou do doby rozhodování soudu, a pokud až v tomto momentě nejsou dány podmínky aktivní věcné legitimace, rozhodnout zamítnutím žaloby.

Obdobný názor zastává také Z. Pulkrábek, který jako rozhodnou spatřuje rovněž dobu rozhodování soudu, neboť zkrácení není znakem skutkové podstaty odporovatelnosti, ale podmínkou aktivní věcné legitimace, která se zkoumá právě v době rozhodnutí. Je třeba také upozornit na to, že jeho výklad pojmu zkrácení je širší a zahrnuje nejen úplné či částečné znemožnění uspokojení věřitele, ale

²⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 29 Cdo 614/2014

²⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4806/2014

rovněž také znesnadnění nebo oddálení možnosti uspokojení pohledávky na majetku dlužníka.²⁴⁹ S tímto názorem se ztotožňuje např. také A. Janoušková.²⁵⁰ Dle mého názoru ovšem nelze za zkrácení považovat ekvivalentní jednání jen z toho důvodu, že se majetek dlužníka stane pro věřitele hůře přístupným. Je třeba s ohledem na všechny okolnosti zjišťovat, zda v důsledku ekvivalentního právního jednání skutečně došlo ke znemožnění možnosti věřitele se na těchto hodnotách uspokojit.

5.1.1.3 Právní jednání dlužníka

Pojem dlužník v souvislosti s relativní neúčinností není možné pojímat v tom významu, v jakém je užíván v závazkovém právu. V tomto smyslu se totiž dlužníkem rozumí jen ta osoba, jež je povinna dluh splnit. Prostřednictvím odpůrcí žaloby může věřitel odporovat také právnímu jednání manžela dlužníka za předpokladu, že k uspokojení má dojít ze společného jmění manželů, popř. z toho majetku, který druhý manželů nabyt ze společného jmění do svého výlučného vlastnictví.²⁵¹ Napadnout lze také jednání učiněná ručitelem dlužníka nebo jinými osobami, jež jsou subsidiárně a akcesoricky zavázány pohledávku uspokojit,²⁵² i ta jednání, která provedl za dlužníka jeho zákonný nebo smluvní zástupce.²⁵³

5.1.2 Pasivní věcná legitimace

Pasivně věcně legitimovanou je osoba, vůči níž směřuje odpůrcí žaloba. Žalovaným v řízení o relativní neúčinnosti není dlužník, jak by se na první pohled mohlo zdát, nýbrž ta osoba, jež byla odporovaným právním jednáním dlužníka obohacena na úkor věřitele. Tyto subjekty NOZ vymezuje v § 594, kde stanoví čtyři okruhy těchto osob, jež jsou legitimovány bez dalšího, a další tři skupiny, u kterých jsou určeny další podmínky k naplnění pasivní věcné legitimace.

Osoby, jež jsou pasivně legitimovány bezpodmínečně, jsou definovány v prvním odstavci zmiňovaného ustanovení. Žalovaným může být ten, kdo

²⁴⁹ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 819-824

²⁵⁰ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 630

²⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 06. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2294/2016

²⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 02. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1611/2013

²⁵³ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 629

s dlužníkem právně jednal a z daného právního jednání nabyl prospěch, např. kupující nebo obdarovaný, tedy druhá strana odporovaného jednání popř. adresát jednostranného jednání. Odpůrčí žalobu lze podat ale i proti osobám, jež sice nebyly účastníky jednání, ale přímo z něj získaly prospěch, např. uzavření smlouvy mezi stranami ve prospěch této třetí osoby.²⁵⁴ Dalším subjektem s pasivní věcnou legitimací je dlužníkův dědic, na kterého přešla věc nabytá odporovatelným právním jednáním dlužníka, nebo jeho právní nástupce v případě, jde-li o právnickou osobu, u níž došlo k přeměně, a nabyt tímto její majetek.²⁵⁵ U těchto osob se možnost jejich postavení jako žalovaného presumuje bez dalšího.²⁵⁶

Ve druhém odstavci jsou vymezeny osoby, jež disponují pasivní věcnou legitimací pouze za existence dalších okolností. Jedná se o právního nástupce osoby, která získala ze zkracujícího jednání prospěch, ovšem jiného, než je vymezený v prvním odstavci a o takového, který naplňuje jednu z podmínek stanovených v § 594 odst. 2 písmeny a) – c). První okolností, jež umožňuje podat žalobu proti právnímu nástupci je ta, že si musel být vědom skutečností, které by mohli věřitele opravňovat k podání odpůrčí žaloby. Jinými slovy tento právní nástupce musel znát podstatu a účel jednání mezi dlužníkem a svým předchůdcem, musel si být vědom existence zkrácení dlužníkovy věřitele. Další možností podání odpůrčí žaloby proti právnímu nástupci je, pokud ten nabyt prospěchu bezúplatně. V těchto dvou případech leží důkazní břemeno na straně věřitele. Poslední situací zakotvenou v tomto ustanovení je ta, kdy právním nástupcem je osoba blízká, ledaže by prokázala, že si nebyla vědoma existence důvodu, který by zakládal věřiteli právo dovolat se relativní neúčinnosti.²⁵⁷

Odpůrčí žaloba může být podána jen vůči jednáním naplňujícím jednu ze skutkových podstat vymezenou v NOZ. Ty jsou stanoveny v § 590 a 591 a budou rozebrány v následující kapitole. Jen za naplnění podmínek k aktivní i pasivní věcné legitimaci a naplnění jedné ze skutkových podstat je možno se s úspěchem dovolat relativní neúčinnosti.

²⁵⁴ Lebeda, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2147

²⁵⁵ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 637

²⁵⁶ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1509

²⁵⁷ Tamtéž

5.2 Odporovatelná právní jednání

NOZ v § 590 a 591 stanovuje pět základních případů, jež lze napadnout odpůřčí žalobou. Jen pokud zkracující jednání dlužníka naplňuje jednu z těchto skutkových podstat, je možno se domáhat jeho relativní neúčinnosti. Jedná se o tři skutkové podstaty úmyslného zkrácení, které jsou odlišeny dle míry uvědomění odpůřce a podle jeho vztahu k dlužníkovi, o skutkovou podstatu mrhání majetkem a dále jsou upravena bezúplatná právní jednání.

Je třeba zmínit, že ze skutečnosti, že bezúplatná právní jednání tvoří zvláštní skutkovou podstatu a náleží jim speciální úprava v § 591, vyplývá fakt, že první čtyři skutkové podstaty se týkají pouze úplatných právních jednání. Tato úvaha je potvrzena i judikaturou Nejvyššího soudu, který stanovil, že: „*vzájemný vztah ustanovení § 590 a § 591 je nutné posoudit pomocí výkladového pravidla lex specialis derogat legi generali (tj. že zvláštní právní úprava vylučuje použití právní úpravy obecné), z čehož vyplývá, že ustanovení § 590 nelze aplikovat na bezúplatná právní jednání, neboť speciální právní úprava neúčinnosti bezúplatných právních jednání v ustanovení § 591 vylučuje použití obecnějšího ustanovení § 590 na případy zkracujících bezúplatných právních jednání.*“²⁵⁸

Může se stát, že nastalá situace bude spadat pod více skutkových podstat. Jelikož ty se navzájem nevylučují, je tato situace možná a je poté ponecháno na uvážení věřitele, jaké z nich se odpůřčí žalobou dovolá. Ten se také může dovolávat více těchto podstat, nebo během řízení změnou či doplněním tvrzení skutkovou podstatu, jíž se dovolává změnit. Vzhledem k tomu, že skutkový základ případu zůstává stále stejný, neznamenají tyto okolnosti kumulaci žalob nebo její změnu.²⁵⁹

Právní jednání nezahrnují pouze konání, nýbrž také opomenutí. Proto, jak stanoví § 592, pokud tato jednání naplňují jednu ze skutkových podstat, rozumí se jimi i situace, kdy dlužník opomenutím pozbyde majetkové právo nebo zapříčiní vznik, zachování či zajištění takového práva jiné osoby vůči sobě. Stejně tak jde i o případ, kdy dlužník odmítne nepředlužené dědictví. Jednotlivé odporovatelné skutkové podstaty budou rozebrány v následujícím výkladu.

²⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 02. 2019, sp. zn. 21 Cdo 955/2018

²⁵⁹ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 832-834

5.2.1 Úmyslné zkrácení

Úmyslné zkrácení věřitele je společným znakem pro první tři skutkové podstaty odporovatelného právního jednání upravené v § 590. Tím je myšlen úmysl dlužníka, popř. jeho zástupce, svým právním jednáním zkrátit uspokojení pohledávky věřitele. Přitom úmyslem dlužníka nemusí být zkrátit konkrétně toho věřitele, jenž podává odpůřčí žalobu, postačí úmysl zkrátit jakéhokoliv věřitele, byť i neurčitěho.²⁶⁰ Zkrácení věřitelů nemusí být nutně přímým cílem dlužníka, postačí, je-li si vědom, že k tomuto může dojít a pro ten případ, je s tím srozuměn. Je tedy třeba zavinění alespoň ve formě nepřímého úmyslu. Úmysl musí existovat v době, kdy bylo napadené právní jednání uskutečněno.²⁶¹ Skutkové podstaty úmyslného zkrácení jsou dále rozlišeny dle kritéria srozumění odpůrce a jeho vztahu k dlužníkovi.

5.2.1.1 S vědomím odpůrce

První skutková podstata, kterou § 590 zakotvuje v odst. 1 v písm. a), vyžaduje, kromě podmínky zavinění dlužníka, také znalost odpůrce o jeho úmyslu. Zákon tak stanoví slovy „*byl-li takový úmysl druhé straně znám.*“ Dlužník tedy musel jednat s úmyslem zkrátit věřitele a druhá strana, která z jednání nabyla prospěch, si toho byla vědoma.

Důkazní břemeno v tomto případě nese věřitel, který musí prokázat jak úmysl dlužníka, tak i vědomost odpůrce o něm.²⁶² Tato skutková podstata je považována za nejzávažnější, o čemž svědčí také nejdelší lhůta, ve které lze proti ní podat odpůřčí žalobu, jež činí pět let od doby jednání dlužníka. Dovolání se této skutkové podstaty představuje pro dlužníka obtížné postavení z hlediska důkazní situace, ovšem jistou výhodou oproti jiným skutkovým podstatám je nejdelší dovolací lhůta.

²⁶⁰ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 634

²⁶¹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1500

²⁶² Lebeda, M. in LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2141

5.2.1.2 Zaviněná nevědomost odpůrce

I druhá skutková podstata, jak již bylo zmíněno, vyžaduje jako základní znak úmyslné zavinění dlužníka. Druhý rozhodný znak se opět týká vědomosti odpůrce. Na rozdíl od prvního případu, kde je vyžadována znalost druhé strany o úmyslu dlužníka, v případě druhé skutkové podstaty postačí i tzv. zaviněná neznalost. Zatímco v prvním případě je požadavek vědomosti odpůrce stanoven slovy „*byl-li úmysl znám*“, druhou skutkovou podstatu zakotvuje zákon ve stejném odstavci pod písm. b) a podmínka zaviněné neznalosti je v něm vyjádřena slovy: „*musel-li být úmysl znám*“. Formulace „*musel-li být*“ zahrnuje ty situace, kdy osoba odpůrce sice o zkracujícím úmyslu dlužníka nevěděla, avšak s ohledem na okolnosti to vědět měla. Půjde o situace, kdy zkracující úmysl dlužníka byl zřetelný, ovšem druhá strana ho z vlastní viny nerozpoznala.

Důkazní břemeno této skutkové podstaty leží opět na straně věřitele a k tomu je třeba, aby prokázal „*že druhá strana musela v době právního úkonu vědět, že dlužník má alespoň jednu nesplacenou pohledávku a že dlužník vůči ní učinil právní úkon v úmyslu zmařit její uspokojení.*“²⁶³ K určení toho, zda druhá strana o úmyslu věřitele vědět mohla, soud vychází z měřítko průměrně rozumné a běžně pečlivé osoby znalé okolností. To zakotvuje NOZ v § 4, přičemž v odst. 1 zakotvuje právě domněnku průměrné rozumnosti a pečlivosti každé svéprávné osoby, a v odst. 2 definuje požadavek vědomosti tak, že „*se má na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé.*“ Pro příslušníky určitých skupin navíc § 5 v odst. 1 stanoví podmínku vyvinutí nikoli jen běžné, ale odborné péče.

Jako příklad je možno uvést situaci, kdy osoba, na jejíž mzdu jsou vedeny exekuce, nabídne svému zaměstnavateli nemovitost ke koupi. Ten z existence srážek na mzdu musí vědět, že dlužník má alespoň jednu nesplacenou pohledávku a tudíž by měl vyvinout náležitou opatrnost a zvážit, popř. zjistit další okolnosti, jako např. jaký je rozsah pohledávek proti dlužníkovi, nebo jaký je jeho další majetek apod., a případně přistoupit k takovému řešení, aby svým jednáním zkrácení pohledávky předešel.

²⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 05. 2018, sp. zn. 21 Cdo 3297/2017

Tato skutková podstata již staví věřitele z hlediska dokazování do výhodnější pozice, než tomu bylo v případě prvním. Nemusí totiž dokazovat přímo, že odpůrce o úmyslu dlužníka věděl, postačí dokázat, že na základě okolností o tomto úmyslu vědět měl, což oproti první skutkové podstatě pro dlužníka představuje snadnější situaci. Jistou nevýhodou naopak může pro věřitele být, že lhůta pro dovolání se relativní neúčinnosti takového jednání se krátí, a to na 2 roky.

5.2.1.3 Mezi osobami blízkými

Třetí skutková podstata, jež NOZ zakotvuje v § 590 odst. 1 písm. c), vyžaduje, kromě podmínky úmyslu dlužníka, aby byl odpůrce ve vztahu k dlužníkovi jeho osobou blízkou. I tato skutková podstata v sobě zahrnuje podmínku znalosti odpůrce o zkrácení, ovšem s tím rozdílem, že ta se v tomto případě presumuje, a je právě na odpůrci, aby případně prokázal opak. Slovy zákona tato skutková podstata zahrnuje jednání „*mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo které dlužník učinil ve prospěch takové osoby, ledaže druhé straně v době, kdy se právní jednání stalo, dlužníkův úmysl zkrátit věřitele znám nebyl a ani znám být nemusel.*“

Jaké osoby jsou osobami blízkými, upravuje NOZ v § 22 a jsou jimi příbuzní v přímé linii, sourozenci, manžel nebo registrovaný partner a dále osoby rodinném nebo obdobném poměru, pokud by jejich újmu dlužník pociťoval jako vlastní. Pomocí vyvratitelné domněnky určuje za blízké osoby také ty, kteří spolu trvale žijí nebo osoby sešvagřené. Co se týká osob právnických, dříve jejich postavení jako osob blízkých OZ neřešil, nicméně bylo dovozeno soudní praxí, že za určitých podmínek je lze za osoby blízké považovat.²⁶⁴ NOZ ovšem pro tyto situace již stanovuje řešení přímo v zákoně v odstavci druhém zmíněného ustanovení a to takové, že právnické osoby sice nejsou osobami blízkými, ovšem v určitých případech pro ně platí stejné podmínky, což se bude vztahovat i na relativní neúčinnost.²⁶⁵ To platí v případech, jde-li o jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo na ni má podstatný vliv jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti.

²⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 04. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2281/2011

²⁶⁵ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 838

Pro věřitele představuje tato možnost výhodnější postavení než předcházející dva případy. Důkazní břemeno o znalosti druhé strany, totiž neleží na jeho straně. Jeho úkolem je tedy prokázat pouze první podmínku a to úmysl dlužníka a dále vztah odpůrce a dlužníka jako osob blízkých. Druhá podmínka se předpokládá a důkazní břemeno opaku nese odpůrce. Přenos důkazní povinnosti se v této situaci jeví jako zcela logický, a to z důvodu blízkého vztahu mezi dlužníkem a odpůrcem, který představuje snadnější možnost uškodit věřiteli a také důvěrný vztah nasvědčuje spíše skutečnosti, že druhá osoba je znalá situace. Věřiteli je k dovolání se této skutkové podstaty poskytnuta dvouletá lhůta.

Tato skutková podstata bude, dle mého názoru, využívána nejčastěji, neboť podstatou zkracujícího jednání je, aby o dotčený majetek dlužník nepřišel. Proto se převod takového majetku v rámci rodiny jeví pro dlužníka jako nejpříhodnější řešení. Nejen, že majetek zůstane u osob dlužníkovi blízkých, tudíž o něm bude mít stále přehled, případně přístup k němu, navíc je zde největší pravděpodobnost, že ho dlužník bude moci získat nazpět, až se nebude nacházet v takto nepříznivé situaci.

5.2.2 Mrhání majetkem

Čtvrtý případ je zakotven v NOZ v § 590 odst. 2. a jeho podstatou je možnost dovolání se relativní neúčinnosti v případě, že jednání dlužníka, které zkracuje věřitele, je činěno ve formě kupní či směnné smlouvy a toto jednání představuje mrhání dlužníkovým majetkem, jež druhá strana musela rozpoznat.

„Mrhání majetkem spočívá v právním jednání, jímž dlužník zcizuje svůj majetek a lehkomyšlně nedbá jeho pravé hodnoty.“ Pod tímto pojmem se tedy rozumí případy, kdy se dlužník zbavuje svého majetku, aniž by mu za něj bylo poskytnuto odpovídající protiplnění. Nepoměr vzájemných plnění by měl být zřetelný, přičemž měřítkem není jen kupní cena, ale i další plnění a podmínky smlouvy.²⁶⁶

Výrazným rozdílem od předchozích skutkových podstat je ten, že jako základní znak nevyžaduje úmyslné zavinění dlužníka. Předpokladem je pouze zaviněná nevědomost odpůrce. Prakticky ovšem nebude existovat příliš případů,

²⁶⁶ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 838-839

kdy by dlužník, který jistě ví, jaké jsou jeho vlastní majetkové poměry, neměl na zkrácení vinu alespoň ve formě nedbalosti.²⁶⁷

Věřiteli je v tomto případě dána lhůta jednoho roku k podání odpůrcí žaloby. V tomto ohledu představuje pro věřitele horší postavení než v předchozích třech situacích, kdy lhůta k dovolání je podstatně delší. Na druhou stranu z hlediska dokazování mu nabízí výhodnější pozici, neboť nemusí dokazovat úmysl dlužníka a prokazuje pouze nepoměr vzájemných plnění a znalost druhé strany, resp. zaviněnou neznalost.

5.2.3 Bezúplatná právní jednání

Poslední skutková podstat upravená v § 591 se týká bezúplatných právních jednání. Pojem bezúplatných právních jednání není možno považovat za synonymum darování, neboť jeho obsah je širší a zahrnuje veškeré případy, kdy jednáním dlužníka je učiněna určitá oběť, za niž mu ovšem není poskytnuto odpovídající protiplnění.²⁶⁸ Od darování se rozlišuje v tom, že není třeba ujednání o bezplatnosti. Mezi bezúplatná právní jednání je třeba zahrnovat nejen ta jednání, která mají za následek ztrátu práva nebo změnu právní situace, ale i zavazující jednání. Hlavním účelem tohoto institutu je ochrana věřitele, tudíž je třeba extenzivního výkladu. Kromě darování může být příkladem také opuštění věci, zajištění cizího dluhu nebo vzdání se svého práva. K posouzení úplatnosti je třeba použít objektivního měřítka pro porovnání mezi plněním a protiplněním, subjektivní úmysly stran v tomto případě nejsou rozhodující.²⁶⁹

Široký výklad bezplatnosti právního jednání má ovšem své meze a NOZ stanovuje výjimky, pro které se nelze neúčinnost bezúplatných jednání dovolat. Dokázat existenci takové výjimky je na odpůrci.²⁷⁰ První výjimkou je bezúplatné jednání, jež představuje plnění povinnosti uložené zákonem, pod čímž lze chápat např. placení výživného. Další případ představují jednání, jimiž jsou poskytovány obvyklé příležitostné dary, kdy typickým příkladem budou dary k narozeninám

²⁶⁷ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 838

²⁶⁸ Lebeda, M. in AVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 2144

²⁶⁹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1504

²⁷⁰ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 635

a obdobným událostem. Mezi výjimky patří také věnování k veřejně prospěšným účelům v přiměřené výši. Posledním důvodem, pro který nebude moci být odpůrčí žaloba úspěšná, je, pokud bezúplatným jednáním je vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti. „*Tuto výjimku z možnosti věřitele dovolat se neúčinnosti bezúplatného právního jednání dlužníka je namíste aplikovat jen tehdy, převáží-li mravní závazek nebo ohledy slušnosti nad povinností dlužníka splnit svou právní povinnost (dluh) vůči věřiteli.*“²⁷¹ Za splnění této podmínky může být příkladem situace, kdy se dlužník vzdá dědictví po otci ve prospěch své matky, která se nachází ve značné finanční tísní, přičemž ta si potřebuje hradit nákladnou léčbu a svého syna v minulosti finančně podporovala a platila za něj nemalé dluhy. Dalším takovým příkladem může být výživa mezi sourozenci.

Pro věřitele představuje tato skutková podstata nejvýhodnější pozici. Poskytuje mu dvouletou lhůtu k podání odpůrčí žaloby a jeho důkazní postavení je oproti ostatním skutkovým podstatám nejjednodušší. Není třeba prokazovat úmysl dlužníka ani znalost druhé strany o něm. Úkolem věřitele bude dokázat pouze bezúplatnou povahu právního jednání, jímž došlo ke zkrácení jeho pohledávky.

5.3 Následky odpůrčí žaloby

V případě, že věřitel naplní všechny podmínky a unese důkazní břemeno, soud svým rozhodnutím vysloví, že odporované právní jednání je vůči němu neúčinné. Na základě takového rozhodnutí vznikají věřiteli určitá práva, která NOZ zakládá v § 595. Tím je v první řadě nárok věřitele domáhat se uspokojení pohledávky z předmětu neúčinného jednání. V případě, že takové uspokojení není dobře možné, věřiteli náleží odpovídající náhrada. Mimo již existující obligační vztah mezi věřitelem a dlužníkem, tak vzniká nově také obligační vztah mezi věřitelem a odpůrcem, který má vůči prvnímu zmíněnému vedlejší povahu.²⁷² Pokud ovšem dojde k situaci, že k předmětu jednání již nabyla právo třetí osoba, proti níž se neúčinností dovolat nelze, má věřitel na základě ustanovení § 596 právo na náhradu škody vůči předchozímu držiteli. Co se týče rozsahu odpůrčího práva, ten závisí primárně na výši zkrácené pohledávky včetně příslušenství a výši

²⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2332/2018

²⁷² Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1510

zkrácení, popř. její zkrácené části, dále se odvíjí rovněž od toho, zda je odpůrce v postavení poctivého či nepoctivého nabyvatele.²⁷³

5.3.1 Primární nárok

Věřitel se odpůří žalobou domáhal určení neúčinnosti zkracujícího jednání dlužníka vůči němu. Tudíž primárním cílem je, aby měl totožné možnosti, co se týče rozsahu majetku, na němž je možno provést uspokojení, které by měl, pokud by dlužník takové jednání neprovedl. Jak stanoví § 591 odst. 1 ve větě první: „*neúčinnost právního jednání zakládá věřitelovo právo domáhat se uspokojení pohledávky i z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovra majetku ušlo.*“ Je povinností žalovaného, aby umožnil věřiteli uspokojení na majetku, který od dlužníka nabyt neúčinným právním jednáním.²⁷⁴ Použitý výraz „*i z toho*“ značí, že nemá docházet primárně a jen k uspokojení vůči odpůrci, ale také z dlužníkovra stávajícího jmění.²⁷⁵

5.3.2 Sekundární nárok

Ustanovení § 595 odst. 1 v druhé větě poskytuje věřiteli možnost, jak dále uspokojit jeho pohledávku, pokud není dobře možné uspokojení z toho, co z dlužníkovra majetku ušlo. V takovém případě zakládá právo věřitele na odpovídající náhradu. Jedná se o sekundární, subsidiární možnost uspokojení, která nastupuje až v případě nemožnosti využití prvního postupu a není tedy na vůli věřitele, aby si mezi těmito způsoby vybral. Je třeba zmínit, že na rozdíl od práva na náhradu škody, není podstatné, zda na nemožnosti využití prvního způsobu nese odpůrce vinu.²⁷⁶ Formulace „*není-li dobře možné*“ zahrnuje ty situace, kdy je uspokojení úplně nemožné, ale také ty pokud bylo nepřiměřeně obtížné, zdlouhavé nebo nákladné.²⁷⁷ Může se jednat o situace, kdy dojde k dalšímu zcizení majetku nebo jeho poškození či ztrátě.

²⁷³ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 851 – 853-854

²⁷⁴ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1510

²⁷⁵ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 851 - 852

²⁷⁶ Tamtéž

²⁷⁷ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 638

5.3.3 Náhrada škody

Pro případy, kdy se věřitel nemůže úspěšně dovolat relativní neúčinnosti, protože právo k věci již nabyla třetí osoba, která nenaplnuje podmínky v § 594, zakládá § 596 právo věřitele na náhradu škody vůči předchozímu držiteli. Půjde o situace, kdy předmětný majetek od osoby, vůči níž by se věřitel jinak mohl úspěšně dovolat relativní neúčinnosti, nabyde třetí osoba, která se stane řádným vlastníkem věci (nebo nabude jiné právo k ní, např. zástavní) a náleží mu plná ochrana.²⁷⁸ Pokud takové jednání nenaplnuje podmínky pro podání odpůrčí žaloby, nemůže se věřitel vůči třetí osobě domáhat vyslovení neúčinnosti. Má však právo žádat náhradu škody od osoby, za jejíž držby vzniklo neodporovatelné právo třetí osobě, a která věc nabyla odporovatelným právním jednáním.

5.3.4 Nepoctivý a poctivý nabyvatel

Na základě § 595 odst. 2 je ten, kdo je v důsledku rozsudku vyslovujícího relativní neúčinnost zavázán plnit, považován za nepoctivého držitele. Užitím této fikce se odkazuje na pravidla týkající se nepoctivé držby, konkrétně na § 1000 a 1001, z čehož vyplývá rozsah odpovědnosti povinného. Věřitel se tak může na základě § 1000 uspokojit nejen z toho, co odporovatelným právním jednáním z majetku dlužníka ušlo, ale také z plodů a užitků, které v souvislosti s nepoctivou držbou tohoto majetku odpůrce získal.²⁷⁹ Pokud tedy odpůrce nabyl neúčinným právním jednáním např. byt, který dále pronajímal, může věřitel dosáhnout uspokojení své pohledávky i prostřednictvím odpůrcova výnosu z nájemného. Z § 1001 vyplývá následek naopak ve prospěch odpůrce, neboť mu zakládá vůči věřiteli právo na náhradu nutných výdajů, které byly potřeba pro zachování podstaty věci. Ohledně dalších nákladů odkazuje toto ustanovení na úpravu nepřikázaného jednání, zejména tedy na § 3009 a 3011. Tedy odpůrce má nárok také na náhradu účelně vynaložených výdajů, které jsou k převážnému prospěchu věřitele, přičemž v tomto případě půjde o zhodnocení věci, které umožní při exekuci dosáhnout vyššího výtěžku.²⁸⁰

²⁷⁸ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1512

²⁷⁹ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 639

²⁸⁰ Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 855

Jiná je situace v případě, že je osobou odpůrce dědic nebo jiný všeobecný právní nástupce osoby, která z právního jednání s dlužníkem původně prospěch nabyła. U takové osoby se předpokládá prvotně postavení poctivého držitele do té doby, než je věřitelem prokázáno naplnění podmínky zaviněné neznalosti, tedy že této osobě musely být známy okolnosti, jež jsou důvodem relativní neúčinnosti.²⁸¹ V tom důsledku je rozsah odpůrčího práva omezen a věřitel nemá možnost uspokojení pohledávky z plodů a užitků věci.

Ustanovení § 595 odst. 3 zakládá výhodnější postavení také osobě, která věc od dlužníka nabyła na základě bezúplatného právního jednání, za předpokladu, že jednala v dobré víře, že nedochází ke zkrácení věřitelů. Pokud je rovněž naplněna podmínka, že odpůrce o zkrácení věřitele nevěděl ani vědět nemusel, je na základě jeho poctivosti rozsah jeho ručení tímto omezen. Není ovšem cílem tohoto ustanovení, aby se užilo právní úpravy pro poctivou držbu jako v předchozím případě. Tomu brání bezúplatná povaha nabytí věci, neboť občanské právo poskytuje menší ochranu tomu, kdo něco nabył bezúplatně než tomu, kdo poskytl protiplnění. Z toho důvodu mu např. nenáleží plody a užitky věci.²⁸² Dobrověrný příjemce bezúplatného plnění ručí do té výše, do jaké je plněním dlužníka obohacen. To ovšem neplatí, bylo-li by právní jednání v případě úplatnosti postižitelné i podle jiných skutkových podstat.

5.3.5 Možnosti odpůrce

Na základě § 597 odst. 1 má odpůrce možnost zprostit se svých povinností, jež vyplývají z vyslovení relativní neúčinnosti. Toho dosáhne tím, že dobrovolně uspokojí pohledávku, kterou má věřitel vůči dlužníkovi. To může učinit nejen po vyslovení neúčinnosti soudem, ale i před tím, než se jí věřitel dovolá a tím se vyhnout podání odpůrčí žaloby.

V ustanovení § 597 odst. 2 pak NOZ upravuje již následný nárok odpůrce vůči dlužníku, který vzniká v důsledku úspěšné odpůrčí žaloby věřitele, a zhojení jeho pohledávky odpůrcem. Jedná se již o vztah čistě jen mezi dlužníkem a odpůrcem, neboť věřitelův nárok byl již uspokojen. Odpůrce má právo požadovat po dlužníkovi zpět protiplnění, jež mu poskytl za věc v rámci

²⁸¹ Tichý, L. in ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. s. 1511

²⁸² Pulkrábek, Z. in MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. s. 856-857

odporovatelného právního jednání nebo dojde k tomu, že následkem dovolání se relativní neúčinnosti ožívá dříve zaniklá pohledávka mezi odpůrcem a dlužníkem.

5.3.6 Poznámka ve veřejném seznamu

Na základě § 599 je možno rozšířit rozsah působnosti rozhodnutí o relativní neúčinnosti, která klasicky působí jen vůči odpůrci. U věci, která podléhá zápisu do veřejného seznamu, zákon umožňuje učinit poznámku o relativní neúčinnosti. Tím relativní neúčinnost získá na publicitě a úspěšná odpůrčí žaloba má tak účinky i vůči těm, kteří k věci nabyli právo po učinění poznámky. Taková možnost je ku prospěchu primárně věřiteli, jenž se může následně domáhat exekuce přímo proti poslednímu nabyvateli nebo vůči odpůrci bez ohledu na právo dalšího nabyvatele. Sekundárně toto ustanovení působí vůči ochraně a právní jistotě dalších potencionálních nabyvatelů. O zápis poznámky může věřitel žádat nejdříve po podání odpůrčí žaloby a to spolu s jejím předložením a důkazem o jejím podání.²⁸³

²⁸³ Janoušková, A. in PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 642

Závěr

Tato diplomová práce se zaměřila na jeden z nejvýznamnějších institutů soukromého práva, a to na právní jednání, konkrétně na následky jeho vad, s největší pozorností věnovanou neplatnosti a relativní neúčinnosti, což jsou instituty, které byly tématem práce. Prvně bylo třeba podat obecný úvod o tom, co je to vlastně právní jednání. Proto v první kapitole byl stručně vysvětlen pojem občanskoprávních skutečností, pod který je právní jednání zařazeno.

Další část práce se již zabývala právním jednáním a jeho vadami. Nejprve byl věnován prostor samotnému vymezení tohoto pojmu a jeho následkům, neboť právě ty jsou pojmem, který na rozdíl od samotného jednání NOZ definuje. Bylo také upozorněno na změnu oproti OZ, která spočívá v upuštění od pojmu právního úkonu. Došla jsem ovšem k závěru, že se jedná pouze o změnu terminologickou. Právním jednáním se rozumí právní skutečnost, která spočívá v projevu vůle uznaného právním řádem a je zaměřena na vyvolání právních následků. Aby ovšem jednání mohlo tyto následky vyvolat, musí splňovat určité náležitosti, neboť pokud tomu tak není, nastává jedna ze sankcí, která omezuje nebo vylučuje jejich působení. Tyto náležitosti vyplývají právě z ustanovení o jednotlivých následcích vad, a proto jsem dospěla k závěru, že by měla být výslovně uváděna ještě jedna, v tradičním výčtu většinou opomíjená, obsahová náležitost, která spočívá v absenci zkracujícího jednání vůči věřiteli.

Vzhledem k výrazným změnám, které ohledně pojetí vad právních jednání nastaly v občanském právu v souvislosti s přijetím NOZ, věnovala se dále práce popisu nejprve pojetí dle OZ a následně přistoupila k nastínění přístupu NOZ, z čehož vyplynul závěr, že nejvýraznější a pozitivní změny představuje zakotvení zásady preference platnosti právních jednání a důraz na autonomii vůle, jež se projevují primárně v obráceném přístupu k relativní a absolutní neplatnosti, kdy do popředí jako obecná forma vystupuje neplatnost relativní a je tak ponecháno na vůli jednajícího, zda ji namítne, tedy zda chce, aby právní jednání vyvolalo neplatnost. Co se týče samotné zásady preference platnosti, došla jsem ovšem k závěru, že jde o zásadu, ke které se uchýlovala soudní praxe již za OZ.

Dalším rozdílem od OZ, který lze vnímat pozitivně, je zavedení zdánlivosti právního jednání, jako následku vadných jednání, považovaných za

nicotná. Došlo tak ke sjednocení pojetí následků vad s právní teorií. Zdánlivost nastane, pokud není naplněn nějaký z esenciálních požadavků právního jednání a to tak bude pojato, jako by vůbec nevzniklo. Otázkou je, zda neexistující právní jednání může vyvolat povinnost k náhradě škody ve stejném režimu jako je tomu u neplatnosti, přičemž docházím k závěru, že dle zákona a důvodové zprávy tomu tak být nemůže, ovšem bylo by vhodné, aby v tomto směru došlo ke změně, neboť takové řešení neodpovídá základním principům NOZ.

Poslední dvě části se již věnovaly ústřednímu tématu práce. První z nich rozebral institut neplatnosti. V tomto oddílu práce se nejvíce projevila již zmíněná zásada preference platnosti. Nejprve bylo rozlišeno mezi absolutní a relativní neplatností a popsán současný přístup, který spočívá v preferenci neplatnosti relativní. Dále byly poměrně detailně rozebrány jednotlivé hlavní důvody neplatnosti a u každého z nich učiněn závěr, jakým důvodem neplatnosti jsou, nebo by měly být postihovány. O absolutní neplatnost se bude v zásadě jednat v těch případech, které budou spadat pod jeden z požadavků v § 588. Co se týče rozdílů oproti minulé právní úpravě, tak nejvýznamnějších, jistě pozitivních, změn se dostává v oblasti rozporu se zákonem nebo zákonem požadovanou formou, kdy již ne každý takový rozpor bude způsobovat neplatnost, ale je třeba, aby smysl a účel zákona tak vyžadoval. Změnou je také pojetí *vis compulsiva*, což je vada, která je dnes stíhána neplatností pouze relativní. Dále, v souladu se zásadou preference platnosti, dochází k rozšíření možností zachování právního jednání v platnosti. Jako nevýhody lze v současnosti spatřovat, že úprava určitých oblastí poskytuje prostor k různým nejednoznačným výkladům, k čemuž dochází např. v případě požadavku zjevnosti pro rozpor s dobrými mravy.

Poslední kapitola práce se soustředila na institut relativní neúčinnosti. Nejprve byla vysvětlena podstata relativní neúčinnosti a její vztah k neplatnosti a zdánlivosti, v souvislosti s čímž jsem učinila závěr, že relativní neúčinností lze postihnout jen jednání, které není postiženo neplatností ani zdánlivostí. Věřitel se může při naplnění určitých požadavků domáhat toho, že právní jednání je vůči němu neúčinné, a to prostřednictvím odpůřčí žaloby. Jednotlivé podmínky aktivní věcné legitimace byly vysvětleny a byl předložen závěr, jaký je rozhodný okamžik pro jejich posuzování, kterým je dle mého názoru doba rozhodování soudu. Také jsem došla k tomu, že by v případě naplnění podmínky zkrácení, neměla být všechna ekvivalentní právní jednání odmítána. Relativní neúčinnosti

se lze domoci pouze v případě pěti zákonem stanovených skutkových podstat, které byly vymezeny a byla zhodnocena výhodnost každé z nich pro věřitele, zejména s ohledem na jejich lhůty a nositele důkazního břemena. Poté již byly nastíněny následky odpůrčí žaloby, především nároky věřitele a postavení odpůrce. Lze shrnout, že ohledně tohoto institutu přináší NOZ rozšířenější úpravu, která lépe zajišťuje ochranu věřiteli. A to především s ohledem na rozšíření skutkových podstat, kdy u některých z nich není třeba ani prokazovat úmysl dlužníka, také došlo k rozšíření pasivně legitimovaných osob a těch, kteří jsou považováni za blízké osoby.

Tato diplomová práce si kladla za cíl představit obecný náhled na probíranou problematiku ve světle současné právní úpravy, poukázat na změny oproti předchozí právní úpravě a upozornit na problematické oblasti, na které často existují různé názory a pokusit se najít nejvhodnější řešení, což bylo dle mého názoru splněno.

Resumé

This diploma thesis is focusing on the invalidity and ineffectiveness of legal actions. It concentrates on explanation of these institutes, presents the comparison with the antecedent legislation and points to some questionable areas and draws a conclusion. The thesis is composed of the introduction, five main chapters and the conclusion.

In the first place it is necessary to define what the legal actions means. In view of that the first chapter is dedicated to the legal facts in general. The second chapter is dealing with concept of the legal actions themselves and with its defects. It is explaining the concept and the consequences of the legal actions and also pointing to the change of terminology as distinct from antecedent legislation. After that, the requirements of legal acts are outlined which are necessary to fulfil for producing legal consequences. I pointed out that there is one more requirement which should be explicitly mentioned in the traditional list of requirements presented in the theory. If these requirements are not fulfilled the legal acts is defective and in result of that the consequences of defective legal acts are coming. Firstly the conception of these consequences during the antecedent legislation is presented and after that is explained the approach of the current legislation.

In the following parts the particular consequences are analysed. Firstly putative legal acts which are considered as it is never existed are mentioned including the causes of this consequence and its impact. The following consequences are the main parts of this topic. The fourth chapter is focused on invalidity of legal actions. This institute is explained at first in general and after that the two forms of invalidity are examined. The main grounds of invalidity are analysed and there are made a conclusion about each of them which form of invalidity should be applied. In the end of this part there is the list of options by which the legal action can induce the intended effect.

The last chapter is devoted to the relative ineffectiveness. At first the core of this matter is outlined. Subsequently the application to challenge a juridical act is analysed including the conditions of its successfulness. There is explained that this institute can be apply only against limited amount of cases. Finally the claims of creditor and approach to the respondent are described.

Seznam použitých pramenů

Knižní zdroje

BĚLOHLÁVEK, A. J.; ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E.; *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-413-8.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-326-5.

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 2., doplněné a aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. ISBN 978-80-7478-493-4.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1.

HULVA, T. *Vady právních úkonů v soukromoprávních vztazích a jejich důsledky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-633-2.

HURDÍK, J., *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3.

KINDL, M., ROZEHNAL, A. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-516-6.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III. §419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1.

PAULDURA, L. a kol. *Slovník právních pojmů. Občanský zákoník*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, ISBN 978-80-7478-660-0.

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1.

SALAČ, J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. Praha: C.H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-349-3.

ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8.

TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-483-4.

ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. – Komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura. 2. vydání*. Praha: Linde Praha a.s., 2013, 192 s. ISBN 978-80-7201-918-2.

Odborné články

ELIÁŠ, K. *K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku*. Bulletin advokacie. 2015, roč. 9.

HULMÁK, M. *Právní jednání a jeho vady*. Rekodifikační novinky. 2012, č. 8

MELZER, F. *Dispozitivní a kogentní normy v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy. 2013, č. 7.

ŘEHÁČEK, O., VRBA M. *Relativní neúčinnost právních jednání dle nového občanského zákoníku*. Právní rozhledy. 2013, 21, s. 753

SPÁČIL, J. *Některé sporné otázky relativní neplatnosti v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy. 2014, č. 5.

TELEC, I. *Není rozpor se zákonem jako rozpor se zákonem*. Právní rozhledy. 2004, č. 5.

Právní předpisy a důvodové zprávy

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., dostupná z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Judikatura

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu ze dne 26. 02. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

Nález Ústavního soudu ze dne 01. 04. 2003, sp. zn. II. ÚS 119/01

Nález Ústavního soudu ze dne 06. 04. 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 04. 2005, sp. zn. I. ÚS 625/03

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 04. 2009, sp. zn. II. ÚS 571/06

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 3957/16

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2000, sp. zn. 31 Cdo 619/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 01. 2002, sp. zn. 21 Cdo 549/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 03. 2004, sp. zn. 33 Odo 17/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 01. 11. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2474/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2531/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 05. 10. 2006, sp. zn. 30 Cdo 794/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 02. 2007, sp. zn. 21 Cdo 948/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 05. 2007, sp. zn. 29 Odo 784/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 03. 2008, sp. zn. 26 Cdo 2188/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2432/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4841/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 07. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1830/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 09. 09. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1113/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 04. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2281/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 08. 2013, sp. zn. 30 Cdo 850/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 09. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1994/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3919/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 02. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1611/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4806/2014

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 06. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2294/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 01. 2017, sp. zn. 21 Cdo 3914/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1079/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 05. 2018, sp. zn. 21 Cdo 3297/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 02. 08. 2018, sp. zn. 26 Cdo 218/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2018, sp. zn. 21 Cdo 2332/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 02. 2019, sp. zn. 21 Cdo 955/2018

Nejvyšší správní soud

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 05. 2007, sp. zn. 2 As 78/2006